

Çevrim İçi Öğretim Sürecinin Mimari Tasarım Eğitimine Katkısı

The Contribution of Online Teaching Process to Architectural Design Education

Kezban Ayça Alangoya¹

Öz

COVID-19 salgınının ulusal-uluslararası tasarım eğitiminde meydana getirdiği dönüşümler, çevrim içi eğitim sürecinde oluşan sorunsallar, bu sorunsalların çözümü için geliştirilmiş eğitsel yöntemler ve bunlar aracılığıyla edinilmiş kazanımlar dikkat çekicidir. Bu çalışma, mimari tasarım derslerine ilk kez katılacak öğrencilerle 2019-20 Bahar dönemi ve 2020-21 Güz-Bahar dönemleri olmak üzere 3 çevrim içi eğitim döneminde edinilmiş deneyimleri kapsamaktadır. Pandemi koşullarında doğal çevrelere özgü fenomenlerin deneyimlendiği ortak geziler düzenlenememiş, mimari tasarım sürecinde tasarım aracı olarak işlev gören ortak maketler stüdyo ortamında inşa edilememiş, dijital ortamda üretilen çizimlerin çıktıları alınamamıştır. Eğitimciler ve özellikle mimari tasarım edimine başlayacak öğrenciler açısından zorlayıcı olmuş koşullara adapte olmak yeni eğitsel yöntemlerin devreye sokulması gerektirmiştir. Uzak-yakın kentsel ortamlara özgü fenomenlerin deneyimlenmesi ve sosyal içerikli güncel konularla evrensel içerikli sanat eserlerinin mimari program önerileri aracılığıyla toplum-birey-mekan ilişkilerinin tartışıldığı çevrim içi eğitim sürecinde sözel iletişimin güçlendiği/derinleştiği gözlemlenmiştir. Bireysel tasarım alanı-mimari program önerilerinin öğrencilerin seçimine bırakılması alan-program-kullanıcı-mekan kurgusu-malzeme seçimi ilişkilerine, mimarlığın fizik mekan ötesine geçen niteliklerine değinilmesine olanak tanımıştır. Ölçek kavramı mimari temsil ediminde kullanıldığı anlamın ötesinde anlamsal-zamansal-fiziksel-sosyal boyutlarıyla irdelenebilmiş, yaratıcı tasarım ediminin holistik yapısı görünürlük kazanmıştır. Çevrim içi eğitim sürecine özgü yöntemlere/ kazanımlara ışık tutmak amacıyla kaleme alınmış bu çalışmanın 1. bölümde Covid-19 salgınının pandemi olarak tanımlanması itibarıyla ulusal-uluslararası yükseköğretimin çevrim içi ortama aktarılışı ve mimarlık eğitimi bağlamında yaşanan gelişmeler ele alınmıştır. İlk kez mimari tasarım derslerine katılacak öğrenciler özelinde kurgulanmış tasarım eğitiminin kavramsal çerçevesi, uygulanan yöntemler ve proje çıktıları, örgün mimari eğitim süreci bağlamında 2.-5. bölümlerde, çevrim içi eğitim süreci bağlamında ise 3.-4.-6. bölümlerde irdelenmiştir. Örgün ve çevrim içi eğitim sürecine özgü yöntemlerin proje çıktılarıyla ilişkilendirilerek analiz edilmesi, her iki ortamın mimari tasarım eğitimine sağladığı farklı kazanımlara görünürlük kazandırmıştır. Sonuç bölümünde çevrim içi eğitim sürecinde uygulanmış yöntemler/kazanımlar ele alınmış, çevrim içi eğitim süreci deneyimlerinin özgün nitelikleri özetlenmiş, bunların pandemi sonrasında mimari tasarım eğitimi içeriği kurgusunda gözetilmelerinin tasarım edimine başlayacak öğrencilerin kazanımlarını artıracığı vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çevrim içi ortamda mimari tasarıma başlamak, Mimari tasarım eğitiminde sözel iletişim, Ölçek kavramı ve boyutları, Tasarım alanı-mimari program önerme becerisi

ABSTRACT

The transformations caused by the COVID-19 pandemic in national and international design education, the problems that occurred in the online education process, educational methods developed to solve these problems, and the gains obtained through these are remarkable. This study covers experiences of three online education semesters that have been gained with students who have attended their first architectural design course. During the pandemic, phenomenological site trips into natural environments couldn't have been organized, physical models that function as design tools couldn't have been built together in design studios, and the digital drawings couldn't have been printed out. Adapting to these conditions, which has been challenging for educators and especially for students who will start architectural design, required the introduction of new educational methods. The first part of this study, written to shed light on the methods

¹ Corresponded Author: İstanbul Bilgi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, ayca.alangoya@bilgi.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-0294-0912>

and the gains specific to the online education process, has discussed how national-international architecture education has been transferred into the online environment under pandemic conditions.

The conceptual framework of design education structured for students who begin their first architectural design course, the applied methods, and the examples of pre-main projects have been discussed both for face-to-face (chapters 2.-5.) and online education (chapters 3.-4.-6.). Analyzing the methods specific to the face-to-face and online education processes concerning the pre and main project outputs has shed light on the different achievements that both environments provide to architectural design education. In the conclusion part, educational methods created during 3 online semesters, their results and gains have been summarized, and the qualities of online experiences that could enrich face-to-face design education have been listed.

Keywords: Starting architectural design online, Verbal communication in design education, Scale and its layers, The ability to propose a design field-architectural program

GİRİŞ:

Mimarlık eğitiminin pandemi koşulları altında çevrim içi eğitim ortamına aktarılması bazı örgün eğitim uygulamalarının sürdürülmesine engel olmuştur. Doğal-yapılı mekanlara özgü fenomenlerin deneyimini mümkün kılan bireysel/ortak alan gezilerinin kısıtlı biçimde gerçekleştirilebildiği, mekana özgü fiziksel unsurların görünürlük kazandığı/analiz edildiği ortak stüdyo maketlerinin stüdyolarda inşa edilemediği, dijital ortamda üretilen çizimlerin çıktılarının alınmadığı pandemi ve çevrimiçi eğitim süreci eğitimcilerin yanı sıra özellikle mimari tasarım edimine başlayan öğrencilerin zorluk çekmesine yol açmıştır. Çevrim içi ortama aktarılmış mimari tasarım eğitimi örgün eğitimde uygulanan eğitsel yöntemlerin dönüştürülmesini ve yenilerinin geliştirilmesini gerektirmiştir. Bu çalışmada COVID-19 salgınının sonucu olarak ulusal ve uluslararası tasarım eğitimi bağlamında meydana gelmiş dönüşümlere, çevrimiçi eğitim sürecinde oluşan sorunsallara, bu sorunsalların çözümü için geliştirilmiş eğitsel yöntemlere ve bu yöntemler aracılığıyla edinilmiş kazanımlara değinilmiştir. Çevrim içi eğitim süreci deneyimlerinin, pandemi sonrası örgün eğitime geçildiğinde dikkate alınmasının mimarlık eğitimi özellikle mimari tasarıma başlayan öğrenciler bağlamında zenginleştirileceği düşünülmektedir. Çevrim içi eğitim sürecinin mimari tasarım eğitimine sunduğu katkılara ışık tutmak amacıyla ele alınmış bu çalışma, mimari tasarım derslerine ilk kez katılacak öğrencilerle 2019-2020 eğitim yılının Bahar dönemi ve 2020-2021 eğitim yılının Güz-Bahar dönemleri olmak üzere 3 çevrimiçi eğitim dönemi boyunca edinilmiş deneyimleri kapsamaktadır. Çalışmanın ana çatkısı Giriş ve Sonuç bölümleri dışında 6 ana bölüm içerecek şekilde kurgulanmıştır. 1. bölümde Covid-19 salgınının pandemi olarak tanımlanması itibarıyla ulusal ve uluslararası yükseköğretimin çevrim içi ortama aktarılışına ve mimarlık eğitimi özelinde yaşanan gelişmelere değinilmiştir. 2.-5. bölümlerde örgün mimari eğitim sürecinde ilk kez mimari tasarım derslerine katılacak öğrenciler özelinde kurgulanmış tasarım eğitiminin kavramsal çerçevesi ve uygulanan eğitsel yöntemler tanıtılmış, Ön Proje 1.-2. (Bölüm 2.) ve Ana Proje 1.-2. (Bölüm 5.) çıktılarına örnekler verilmiştir. 3.-4.-6. bölümlerde 3 eğitim dönemini kapsamış çevrim içi eğitim sürecinde pandemi koşullarının sebep olduğu sorunların çözümü amacıyla devreye sokulmuş eğitsel yöntemler tanıtılmış, ilk mimari tasarımlarını çevrim içinde gerçekleştirmiş öğrencilerin Ön Proje 1.-2. (Bölüm 3.-4.) ve Ana Proje 1.-2. (Bölüm 6.) çıktıları irdelenmiştir. Örgün ve çevrim içi eğitim sürecine özgü yöntem ve deneyimlerin, Ön ve Ana proje çıktılarıyla ilişkilendirilerek analiz edilmesi her iki ortamın mimari tasarım eğitimine sağladığı kazanımlara görünürlük kazandırmıştır. Sonuç bölümünde örgün eğitim ortamında edinilenlere kıyasla farklı nitelikler içeren çevrim içi ortama özgü yöntemler ve kazanımlar ana başlıklar altında kategorize edilmiş, çevrim içi eğitim deneyiminin mimari tasarım eğitimine sunacağı katkılar kapsamlıca özetlenmiştir.

1. Pandemi Süreci Ve Yükseköğretimin Çevrim İçi Ortama Aktarılması

Dünya Sağlık Örgütü 11 Mart 2020 tarihinde COVID-19 salgınına pandemi olarak tanımladı (WHO, 2020). İlk enfeksiyon vakasının duyurulduğu Türkiye'de virüsün yayılımının önlenmesi amacıyla 16 Mart'ta Sağlık Bakanlığı'nca eğitimin durdurulması kararı alındı (YOK, 2020). Eğitim 26 Mart itibarıyla çevrim içi ortamda yürütülmeye başlandı. Türk eğitim sistemine önce kavramsal olarak (1923-1955)

dahil edilmiş uzaktan eğitim, mektupla yazışma dönemi, (1956-1975) radyo-televizyon gibi görsel-işitsel araçlardan faydalanılmış dönem (1976-1995), internet-web ortamları aracılığıyla devreye girmiş bilişim tabanlı dönem (1990-günümüz) olmak üzere 4 gelişim evresine ayrılmaktadır. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi'nin kurulmasıyla yükseköğretime taşınmış uzaktan eğitim modeli, 1980-90 yılları arasında ilk-orta-yükseköğretim düzeyinde olgunlaşmıştır (Bozkurt, 2017). Her ne kadar uzaktan eğitim modeli ülkemizde büyük öğrenci kitlelerini bünyesinde barındıran bir sistem haline gelmişse de ana dersleri uygulamalı olan eğitim dallarının aniden çevrim içi ortama aktarılması öğrenciler ve eğitimciler açısından zorlayıcı bir deneyim olmuştur. Çevrim içi ortamın araçlarına adapte olmak için teknik bilgi ve donanım eksikliklerinin tamamlanması, ders kurgularının yenilenmesi zorunluluğu, pandemi haberleriyle gölgelenen gündelik yaşama yeni bir kaygı katmanı eklemiştir. İnternet bağlantı sıkıntıları, dijital iletişim platformlarının kullanımında yaşanan aksaklıklar çevrimiçi eğitime geçiş sürecinde hemen tüm dünya ülkelerinde tecrübe edilmiş aksaklıklar olarak tanımlanabilir (Lami, Ashelo, 2020; Lányi, 2020). Eğitimciler çevrimiçi eğitim sürecinde yaratım, öğretim, ders organizasyonu, öğrencilerle ilişkiler bağlamında daha fazla zaman ve enerji harcamışlardır. Pandemi koşulları öğrencilerle eğitmenlerin duygusal incinebilirliklerinin artışına sebep verdiğinden yapıcı iletişim, çevrim içi eğitimde her zamankinden daha önem kazanmıştır (Blakeley, 2020; Dufresne, 2021). Günümüzde ana omurgasını uygulamalı tasarım derslerinin oluşturduğu mimarlık eğitimi 'yaparak öğrenmek' veya 'deneyimler aracılığıyla öğrenmek' olarak tanımlanan bir pedagojiye dayanmaktadır (Schön, 1987). Deneyimleyerek öğrenme sürecinin ilk adımı eğitimcilerle öğrenciler arası etkileşimlerin kurulduğu stüdyo ortamında oluşur. Maket üretiminin yanı sıra seminerler-sunumlar-jüriler-analiz çalışmaları aracılığıyla tasarım ediminin doğasında var olan ancak kitaplardan öğrenilemeyen örtük bilgiye dinamik stüdyo ortamında ulaşılır (Schön, 1985, Bradfoot ve Bennet, 2003, Webster, 2008). Yeni bir dilin, görselleştirme-temsili becerilerinin, mekanı düşünme biçimlerinin öğrenildiği mimari tasarım stüdyoları (Ledewitz, 1985) fiziksel bir ortam olmanın ötesinde bilginin birlikte üretildiği, duyuşal-duygusal paylaşımların gerçekleştiği sosyal bir ortamdır (Cross, 2006). Ders programında belirtilmiş zamanların dışında da bir çalışma-öğrenme-paylaşım-etkileşim ortamı (Lueth, 2008) olarak işlev gören stüdyolar, eğitim süreci boyunca öğrencilerin zamanlarının büyük kısmının geçtiği bir yuva'ya dönüşür (Cuff, 1992). Örgün eğitim sürecinde dinamik stüdyo ortamında ekip çalışmaları gerçekleştirmiş, arkadaşlık ilişkileri kurmuş, eğitimcileri-kurumsal gelenekleri tanımış ileri dönem öğrencileri ile henüz ilk dönemdeki öğrenciler çevrim içi eğitim şartlarına ve ortamına farklı tepkiler göstermişlerdir. Anketler özellikle stüdyo geleneğine alışmış ileri dönem öğrencilerinin çevrim içi eğitim sürecinden memnuniyetsizliklerini görünür kılmaktadır (Ceylan, Şahin, Seçmen ve Somer, 2020). Pandemi döneminde mimarlık eğitiminin hızla çevrim içi ortama aktarılmasıyla zorlayıcı bir geçiş dönemi deneyimlenmişse de yeni koşullara adaptasyon süreci başarılı sonuçlara yol açan yöntemlerin geliştirilmesine olanak tanımış, mimarlık eğitimi özelinde çevrim içi eğitimin yakın-orta-uzak vadede geliştirilebilir olduğu gözlemlenmiştir (Lányi, 2020; Sankey, 2021). Pandemi sebebiyle düzenlenememiş 2-3 günlük alan gezilerinin eksikliği hissedilmiştir. Ancak ulaşım-konaklama-beslenme harcamaları sebebiyle bazı öğrencilere altından kalkmaları zor mali yükümlülükler ekleyen bu gezilerin yerini alan istenilen zamanda, istenildiğince sürdürülebilir sanal alan gezileri, çevrim içi ortamın kapsayıcı eğitime sunduğu katkılar arasında sayılabilir. Yine alt ve orta gelir grubundaki öğrencileri maddi açıdan zorlayan fiziksel maket üretimi ve çıktı alma pratiklerinin yerini alan dijital temsil teknikleri eğitimde eşitlik, azalan atık üretimi ise çevresel faydalar sağlamıştır (Harris, 2020). 21. yüzyılın başından itibaren sanal stüdyo olanakları sağlayan çevrim içi eğitimin örgün eğitimle birleşmesinin mimarlık eğitimine sağlayacağı yararlar tartışılmaktadır (Broadfoot, Bennett, 2003; Brown, 2003; Niculae, 2011; Schnabel, Ham, 2012; Masdeu, Fuses, 2017; Iannou, 2018). Pandemi sonrası eğitim sürecinde çevrim içi ve örgün ortamların katkılarının birleştirileceği karma eğitim modelinin mimarlık eğitimini geliştirileceği onaylanmaktadır (Fang, Schaft, Pieterse, 2021).

2. Örgün Eğitim Sürecinde Mimari Tasarıma Başlamak: Ön Proje 1. Ve Ön Proje 2. Çalışmaları

Yazarın görev aldığı eğitim kurumunda öğrenciler mimari tasarım çalışmalarına başladıkları 2. eğitim yılının her döneminde bir adet Ön ve bir adet Ana proje olmak üzere 4 adet tasarım çalışması

yapmaktadır. Dönemlere 4 haftalık süreyi kapsayan Ön Proje çalışmalarıyla başlanır. Örgün mimari eğitimde deneyimleyerek öğrenme süreci stüdyo etkileşimlerin yanı sıra tasarım bölgelerine düzenlenen geziler aracılığıyla zenginleşir. Ön Proje 1. çalışmalarının içeriği doğal-yapılı mekanlara özgü fenomenlerin bedensel deneyimi merkeze alınarak kurgulanır. Deneyim adı verilen edimler aracılığıyla özne-olgu arasında kurulan ilişkilerin incelendiği fenomenoloji kuramı, mekan-yer-zaman konularına eğilen Alman felsefeci Heidegger aracılığıyla mimarlık disiplinine taşınmıştır (Heidegger, 1951). Fenomenolojik yaklaşım mekanın soyut çerçeveler içinde düşünülmesi ve matematiksel-fiziksel bir büyüklük olarak kavranması yerine duyuşal-duygusal bağlamda deneyimini ön plana alır, algı ve yer kavramlarını yeni düşünce araçları olarak sunar (Bahadır, 2014). Duyuşal-duygusal deneyimin merkeze alınmasıyla modernizmin soyut dilinin içerdiği bölge-işlev gibi sözcüklerin yerini karakter-atmosfer-imege gibi algısal deneyimi açımlayan ve kolektif belleği çağırın sözcükler alır (Koçyiğit, 2007). Mekanlara özgü fenomenlerin deneyiminde fiziksel gerçekliklerden ziyade olguların özne tarafından nasıl algılandığı konusu esastır. Öznenin olguları deneyimleme biçimi bireysel bellek-imegem-bilinçaltıyla ilişkilendirir (Pallasmaa, 2011). Mimari tasarım eğitiminde öğrencilerin doğal-yapılı mekanları duyuşal-duygusal bağlamda deneyimlemeleri bireysel algıların mekanı dönüştüren gücüne ve mekanın fizik ötesi içeriğine ışık tutar. Doğal-yapılı mekanların fenomenolojik deneyimi mimarlık mesleğinin kapsamını genelde işlevi belirlenmiş binaların tasarımı olarak imgeleyerek mimarlık eğitimine adım atan öğrenciler bağlamında özel önem kazanır. Ön Proje 2. çalışmalarında mekansal algıya tektonik olgusunun katkısı irdelenir. Fenomenolojik deneyimin merkeze alındığı günübürlük ortak alan gezileri sonrasında stüdyo ortamında mekansal deneyimler ne-neden-nasıl soruları üzerinden açımlanır.

a. Ne? Mekan. Ön proje çalışmalarında kent çeperinde konumlanan ve içerdikleri kaya-su-botanik-zoolojik öğelerin doku-renk-koku-ses-rüzgar-ışık-ısı gibi olgularla zenginleştiği doğal mekanların yanı sıra sokaklar-mahalleler-meydanlar-çarşılar-avlular-kuleler-sarnıçlar gibi strüktür-malzeme-doku-renk-koku-ses-ışık-ısı gibi olgularla bütünleşen tarihi kentsel mekanlar incelenir.

b. Neden? Birey. Seçilen mekanların deneyimin öznesi bireyin algısıyla neden özelleştii irdelenir. Aynı mekanın neden daha farklı algılanabileceğine uyanan merak algının kökenlerini sorgulamaya, mekan olgusunun işlev-fizik ötesi boyutlarının farkına varılmasına aracılık eder.

c. Nasıl? Temsil. Temsil edilen olgu bireyin deneyiminin ifadesi olduğundan var olanın yorumudur (Erzen, 2015). Mekansal tasarımlar mimarlığın ana temsil araçları olan çizimler ve maketler aracılığıyla ifade edilir (Asar, Çebi, 2018). Bireysel mekan deneyiminin farklı ölçeklerdeki çizimler ve fiziksel maketler aracılığıyla temsil edilebilirliği bireysel algıların somut dünyanın içerikleri olduğunu kanıtlar, öğrencileri deneyimlerini ifade etme konusunda cesaretlendirir. Mekansal deneyimin temsili sürecinde, var olan yapısal öğelere dair farkındalık gelişir. Psikolojik-fizyolojik faktörlerin etkisiyle algılama sürecinde var olan mekanı oluşturan bazı yapısal öğeler ve nitelikler ön plana geçerken bazıları geri planda kalır. Mekansal hacmin-biçimin-yapısal öğelerin-malzemelerin algısı, renk-doku-koku-nem-ses-ışık-ısı gibi optik-iklimsel-akustik etmenlerin etkisiyle bireyde kalıcı/geçici mekan imajlarının oluşmasına yol açar. Algısal mekanın fiziksel maketler üzerinden temsil edilmesiyile;

- mekanın algısında öne çıkan olgular somutluk kazanır,
- temsil edilmek istenen etkilerin aktarımı sürecinde denemelerin yapılması teşvik edilir,
- olguların ve etkilerin temsil edileceği malzemelerin seçimi ve işlenmesi zanaat unsurlarına ilişkin duyarlık ve beceri sağlar,
- parça-bütün ilişkisini içeren tektonik sistemin farkına varılır,
- ölçek konusu üç boyut üzerinden içselleştirilir,
- diğer temsiller aracılığıyla aynı mekanın farklı algılarla dönüşebildiğine tanık olunur.

Örgün eğitim sürecinde 2. eğitim yılının Güz-Bahar dönemleri başında gerçekleştirilen Ön Proje 1.-2. çalışmaları öğrencilere doğal-yapılı aynı mekanın fiziksel özelliklerinin ve tektonik sisteminin bireysel algılar etkisinde nasıl dönüşebildiğine dair farkındalık kazandırmak amacıyla kurgulanır. Ortak

fenomenolojik gezilerde edinilen deneyimlerin içerdiği farklar ölçekli algı maketlerini-çizimlerini kapsayan çıktılarda görünürlük kazanır.

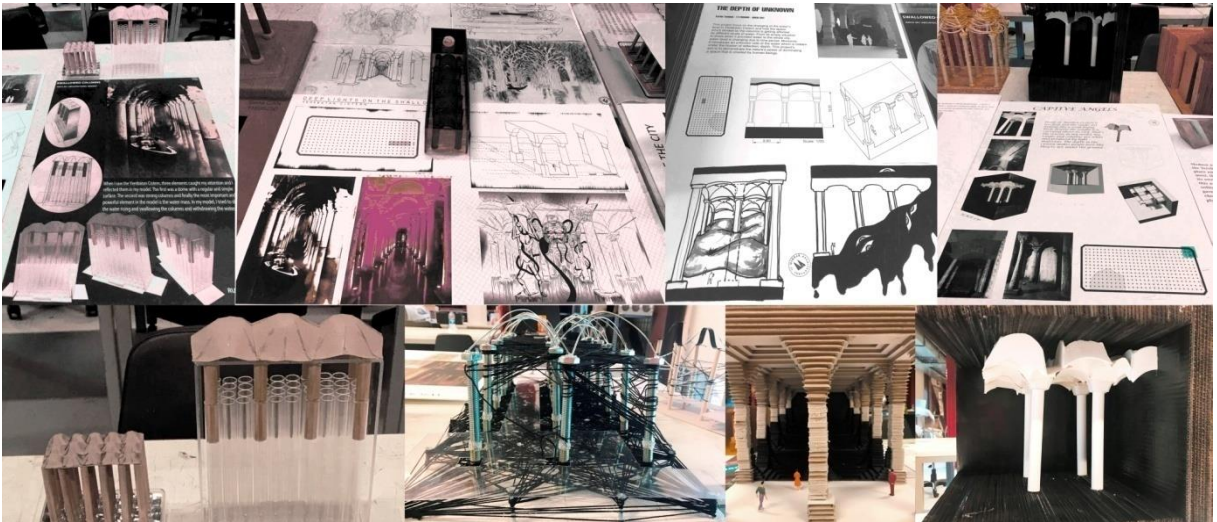
a. 'İstiklal caddesinde Seçilmiş yapısal öğelerin yeniden kurgulanması.' başlıklı Ön Proje 1. çalışması kapsamında öğrencilerden bölgeyi gezmeleri, belirlenen 4 tip yapısal unsurdan (yatay yüzeyler: zeminler/örtüler; farklı kotları bağlayan yapısal öğeler: rampalar/basamaklar/merdivenler/asansörler; düşey yüzeyler/elemanlar: duvarlar/taşıyıcı öğeler; yarı açık mekanlar: teraslar/balkonlar) bireysel algıları bağlamında (beğendikleri/ilginç buldukları) birer örnek seçmeleri, bunlar içinden seçecekleri 3 adet öğeyi çoğaltıp ilişkilendirerek yeni mekanlar kurgulamaları beklenmiştir. Benzer öğeler seçilmiş olsa dahi bunların çoğaltılıp yeniden bir araya getirilme biçimleri, maket üretiminde kullanılan malzeme çeşitliliği, kurgulanan mekanların niceliksel/niteliksel açıdan farklılaşmasına olanak tanımış, İstiklal caddesine özgü yapısal öğelerin çeşitliliğine ışık tutmuştur. (Resim 1.)

b. 'Yerebatan Sarnıcı'nın keşfi' başlıklı Ön Proje 1. çalışması kapsamında sarnıcı ziyaret eden öğrenciler kent zeminini altında bulunan sarnıcın konumuna ve iç mekanın atmosferine yönelik algı maketleri ve çizimler üretmiştir. Bireysel algılarda öne çıkan öğelerin (su-nem-aydınlık/loşluk/karanlık-malzeme-strüktürel elemanlar: kubbeler, kolonlar vs.) yorumlanması ve kullanılan çeşitli malzemelerin doğalarına uygun tekniklerle ifade edilmesiyle sarnıcın iç mekanının (karanlık/aydınlık, ağır/hafif) her çıktıda nasıl dönüştüğü görünürlük kazanmıştır. (Resim 2.)

c. 'Yapılar ve tektonik temsilleri' başlıklı Ön Proje 2. çalışması kapsamında, öğrenciler tanınmış yapıların tektonik sistemini oluşturan öğelerin (düşey/yatay-şeffaf/opak yüzeyler; taşıyıcı öğeler; ağır/hafif malzemeler; dokular/renkler vs.) aralarında (bütünsellik/parçasallık) ve çevresel öğelerle (zemin/doğal öğeler/manzara) kurdukları ilişkileri (bütünleşme/ayırışma-geçirgenlik/içe dönüklük) algıları doğrultusunda yorumlamış, algısal maketler aracılığıyla ifade etmişlerdir. (Resim 3.)

Resim 1. Örgün eğitim. Ön Proje 1. Beyoğlu, İstiklal caddesi. Seçilmiş yapısal öğelerle yeni kurgular.

Resim 2. Örgün eğitim. Ön Proje 1. Yerebatan Sarnıcı algı maketleri

Resim 3. Örgün eğitim. Ön Proje 2. Yapılar ve tektonik temsilleri

3. Çevrim İçi Eğitim Sürecinde Mimari Tasarıma Başlamak: 2020-2021 Güz Dönemi. Ön Proje 1.

Pandemi sürecinde bedensel-zihinsel-duygusal bağlamda kırılanlaşan dünya vatandaşları ekranlar önünde karşılanamayan sosyalleşme olgusunun değerini kavramışlardır. Kentlerde genellikle kapalı alışveriş merkezlerinde tüketim aktivitesiyle birleşerek giderilen diğerlerinin varlığını hissetme ihtiyacı pandemi sürecinde açık kamusal alanlara taşınmıştır. Topluluk içinde birey olma hissini yaşadığı sokak-park-bahçe-meydan-avlu-pazar-kıyılar-duraklar-iskeleler gibi kısa süreli sosyal temaslara olanak sağlayan açık kamusal alanların değeri anlaşılmıştır. Ancak pozitif vaka artışı zamanına (2.dalga) denk gelen Ön Proje 1. çalışması sürecinde ortak alan gezileri düzenlenememiştir. Yakın çevrelerde yapılan gezintilerin türlü keşiflere-gözlemlere-sürprizli karşılaşmalara zemin hazırladığının hatırlanmasıyla (Schulz, 2000) farklı bölgelerde ikamet eden öğrencilerin yakın çevrelerinin fiziksel-sosyal özelliklerini, açık kamusal alanlarını, ihtiyaç duyulan sosyal paylaşım konularını keşfetmeleri uygun bulunmuş, Ön Proje 1. çalışması 'Kentim. Mahallem. Cemaatim.' başlığı altında kurgulanmıştır. 2020-2021 Güz dönemi başında ilk mimari tasarım derslerine çevrim içi ortamda başlayan öğrencilerin kendi yakın çevrelerini fotoğraflar-kolajlar-çizimler-ses/görüntü kayıtları aracılığıyla tanıtmaları, bireysel tasarımları için önerdikleri alanı-sosyal değişim programını sebepleriyle açıklamaları, danışmanları-dönem arkadaşlarıyla yüz yüze tanışma fırsatı bulamamış öğrencilerin etkileşimini hızlandırmıştır. Öğrencilerin parçası olmadıkları çevrelere özgü fiziksel-sosyal değerleri/ sorunları kavramak amacıyla yönelttikleri sorular, sorgulamanın zihin açıcı önemini hatırlanmasına vesile olmuş (Güneş, 2016), dikkati toplayan-konuşmayı/düşünmeyi/diyaloğu başlatan-hayaller kurduran soru sorma ediminin antikiteden günümüze geçerliliğini koruduğuna ışık tutulmuştur (Aygün, 2018). Topluluk önünde konuşmaktan çekinen öğrencilerin sorular üzerinden açılan çevrimiçi ortam tartışmalarına örgün eğitimdekilere kıyasla daha kolay katıldıkları gözlemlenmiştir (Bijeesh, 2020). Bilişsel bilimcilerin çevrim içi buluşmalara bir soruyla başladığında öğrencilerin konuları daha iyi hatırladıklarına ve bir soru sorulduğunda/cevaplandığında bilginin hafızaya daha iyi entegre edildiğine dair tespitleri (Houx ve Spicer, 2021), yazarın çevrim içi eğitim süreci boyunca tartışmaları teşvik edecek fırsatlar kollamasına ve sözel iletişime örgün eğitimde olmadığı kadar önem vermesine yol açmıştır.

3.1 Anlamsal-Fiziksel-Sosyal Ölçekler

Çevrim içi eğitim sürecinde Ön Proje 1. çalışması kapsamında gerçekleştirilen tartışmalar ölçek kavramının çok boyutlu yapısına ışık tutmuştur. Ölçek kavramı aracılığıyla öğrencilerin tasarımlarının kurgusunda ilham alabilecekleri anlamsal, fiziksel, ve sosyal boyutlar ve gözetmeleri beklenen kriterler sözel olarak ifade edilebilmiştir.

Anlamsal ölçek. 4 haftalık zaman kısıtı gözetilerek kurgulanan Ön Proje 1. çalışmasında öğrencilerin seçtikleri tasarım alanlarının ve önerdikleri programların içeriğe uygunluğunun tartışılması anlamsal ölçeğin varlığına ve sınırlarına dikkat çekmiştir. İçeriğin yorumlanmasına ve kurgulanmasına olanak veren anlamsal ölçek tasarımın fiziksel-sosyal ölçeklerini belirler.

Tasarımların boyutları, geçici-kalıcı strüktürler içermeleri, karşılanan ihtiyacın hangi kullanıcıları dikkate aldığı gibi etmenler anlamsal bütünselliği kuvvetlendirebilir veya zayıflatabilir. **Fiziksel Ölçek.** Belediyelerden halihazır çizimler edinilemediğinden öğrenciler mahallelerinin fiziksel-sosyal sınırlarını farklı saatlerde yaptıkları keşif gezilerinin yanı sıra dijital ortamın içerdiği hava görselleri yardımıyla belirlemişlerdir. Mahalle dokusunu oluşturan doğal-yapılı fiziksel öğeleri ve alt bölgeleri tespit eden öğrenciler, sakinlerin algısında oluşmuş mekansal özellikleri anlamak için anketler hazırlamışlardır (Lynch, 1964; Whyte, 1980). Çevrim içi sunumlarda yakın çevrelerin fiziksel ölçeğine dair üretilmiş soruların başlıklar altında kategorize edilmesiyle oluşturulmuş fiziksel ölçek soru katalogu, öğrencilerin kendi yakın çevrelerinin fiziksel özelliklerini ayırsamalarına yardımcı olmuştur.

a. Sınırlar. Mahallenin fiziksel sınırları nasıl tanımlanır, sınırların dışında farklılaşan nedir? Mahalle birimi hangi doğal/yapılı fiziksel öğeleri içerir? Mahalle neye göre hangi alt bölgelere ayrılabilir? Yeterince değerlendirilemeyen mekanlar var mıdır? Çevre yolu yanında gece boşalan ofislere komşu çok katlı konut yapıları bir mahalle oluşturmakta mıdır?

b. Eylemler. Mahallenin fiziksel özellikleri hangi ihtiyaçların karşılanmasına olanak tanır/tanımaz? Yokuşlarla çevrili bir mahallede yaşamak kimleri yürüyüş yapma şansından alıkoyar? Temel ihtiyaçları hızlıca karşılanmanın dışında gündelik yaşamını mahalleye kaydırmamış olanlara nasıl bir şans sunulabilir? Mahalle okuma-çalışma-seyretme-dinlenme gibi bireysel aktivitelere alan sunar mı? Sık kullanılmayan açık kamusal alanlar nasıl değerlendirilebilir?

c. Özel konumlanmalar. Mahallede bulunan açık kamusal alanları kentsel açık alanlardan ayıran niteliksel-niceliksel özellikler nelerdir? Nerelerde kentliyiz? Mahalle çeperinde/içinde kentlileri çeken bir öğenin (AVM, ünlü lokantalar, özel pazarlar, merkezi ulaşım noktaları, tarihi eserler, kentsel parklar, su öğeleri, kıyılar vs.) bulunması neye yol açar, mahallenin kentli ile temas kurmasını sağlayacak hangi aktiviteler gündelik yaşamı zenginleştirir? Bu çalışma bağlamında mahalle çeperinde bulunan geniş kent parkının herhangi bir alanı değil ama mahalleye en yakın noktasının mı bir program ile değerlendirilmesi gerekir?

Sosyal ölçek. Ön Proje 1. çalışması kapsamında 'Sosyal paylaşım ve takas birimi' olarak tanımlanmış tasarım programı hem pandemi dönemine özel hem de genel ihtiyaçların tespitini gerektirmiştir. Eskizler/fotoğraflar/ mahallelilerle yapılan anketler/video-ses kayıtları aracılığıyla sunulan-sunulmayan hizmetlerin ve mahalle sakinlerinin profiline bağlı değişen ihtiyaçların niteliği-yeri-sıklığı-gün içindeki zamanı-süresi bulgulanmıştır. Çevrim içi ortamda yakın çevrelere özgü sosyal özellikler ve öğrencilerin yakın çevreleri özelinde önerdikleri sosyal paylaşım programları tartışılmış, sosyal ölçek soru katalogunda yer alacak sorular üretilmiştir.

a. Tanım. Kentliler kimdir, mahalleliler kimdir? Mahallede cemaat olgusu kuvvetli midir? Mahalle sınırları dışına çıkıldığında kentli kimliğimiz mi devreye girer? Çevre yolu yanında gece boşalan ofislere komşu çok katlı konut yapılarında daire numaralarının ardında iskan edenler mahalleli olmayı reddedenler midir?

b. Sınırlar. Mahallenin ve alt bölgelerinin fiziksel sınırları ile sosyal doku farklılıkları çakışır mı? Görünmeyen sınırlar ne demektir? Ötekiler kimdir?

c. Yaşam. Mahalle hayatı kent yaşamından nasıl farklılaşır? Mahallede yaptığımız, açık kamusal kentsel alanlarda yapmadığımız neler vardır? Mahallemizde yaşanmışlıklarıyla ortak hafızada özel yer edinmiş kamusal mekanlar var mıdır? Mahalleler gibi mahalleliler de farklı mıdır? Sunulan/sunulmayan hizmetler nelerdir?

d. Aidiyet. İkamet edilen bölge mahalle olarak tanımlanabilir mi? Mahalleliler kimlerdir? Mahallenin öne çıkan aktörleri kimlerdir (Whyte, 1980)? Mahalleliyle ilişkili/ilişkisiz olmanın sebepleri nelerdir? Mahallede araştırma-tasarım yapmak aidiyet oluşturabilir mi? Kentsel tarım-spor karşılaşmaları-kutlamalar-bağış etkinlikleri gibi faaliyetleri düzenlemek aidiyeti kuvvetlendirir mi?

e. Tasarım. Cemaatin ihtiyaçlarıyla bireysel ihtiyaçlar arasındaki ayırım nasıl gözetilmelidir? Tasarımcının özel tercihlerinin (hobiler/özel spor aktiviteleri) niye hükmü olmayabilir? Önerilen hangi program mahalledeki hangi grubun ihtiyacını karşılar?

Örgün eğitim sürecinde konu edinilen doğal-yapılı alanların algısal dönüşümü çalışmaları gibi bireysel algıların gelişimine olanak tanıyan sosyal içerikli konular, tasarım ediminin fiziksel biçimlerin yanı sıra gündelik hayatı zenginleştirecek ilişkilerin farkına varıldığı ve yaratıldığı bir süreç olduğuna dikkat çeker. Bu amaçla 2020-2021 eğitim yılının Güz dönemi başında çevrim içi sürecinde gerçekleştirilen 'Kentim. Mahallem. Cemaatim.' başlıklı Ön Proje 1. çalışmasında farklı bölgelerde ikamet eden öğrencilerin yakın çevrelerinin fiziksel-sosyal özelliklerinin, açık kamusal mekanlarının, kullanıcı profillerinin ve ihtiyaçlarının keşfine odaklanmaları beklenmiştir. Keşif süreci ikamet edilen çevrelerin gözden kaçmış fiziksel-sosyal değerlerinin/sorunlarının, yeterince değerlendirilemeyen açık kamusal alanlarının, eksikliği hissedilen fiziksel-sosyal ihtiyaçların farkına varılmasına; çevreye özgü sosyal paylaşım konularının tespitine olanak tanımıştır. Gerek mekanları kurgulama süreci gerekse üretilen çıktılar ölçek olgusunun anlamsal-fiziksel-sosyal boyutlarına ve ilişkilerine ışık tutmuştur.

- İki vadi arasındaki tepede birbirlerine sırt dönerek konumlanmış iki mahalleden birinde ikamet edildiğinin keşfi, dikkati cadde kotundaki yegane karşılaşma mekanı olan otobüs durağına yöneltmiştir. Durağın taşıdığı **anlam**, kurgulanacak mekanın **fiziksel** öğelerine (durağın oturma birimleriyle genişletilmesi, eklenen merdiven aracılığıyla mahallelerin üst kotlarını bağlayan bir platform, cadde karşısındaki parka/kıyıya ulaştıran bir köprü) ve yeni **sosyal** ilişkilerin kurgulanmasına (durak: ulaşım zamanları, platform: sergiler, kitap/eşya değişim stantları, köprü: seyir-okuma birimleri) ilham vermiştir. (Resim 4.)

- Sınırları içinde kentsel öğeler içeren mahallelerde **anlamsal** (kentsel-mahalli yaşam dinamikleri)-**fiziksel** (alışveriş merkezleri/okullar/kent pazarları/spor sahaları vs.)-**sosyal** (kentliler-mahalleliler arası ilişkiler) ölçekler buluşur. Kullanım süreleri içinde/dışında (geceler/tatiller/pandemi gibi özel dönemler vs.) kentsel kullanıma tahsis edilmiş mekanlar atılabilir. Örneğin yarı açık bir pazar yapısının çatısı mahalle gençlerinin pazar ürünlerinin fazlasını işleyerek (meyve/sebze suyu) mahallelere-kentlilere servis edebilecekleri şekilde değerlendirilebilir. Böyle bir yapının mahalli bir kullanıma komşu olması (mahalli spor sahası vs.) çatı kotunda servis birimlerinin yanı sıra mahalli kullanıma uygun fiziksel birimlerin/sosyal ilişkilerin (spor karşılaşmalarının seyredilebileceği oturma birimleri vs.) kurgulanmasına ilham verir. (Resim 5.)

- Eğimli arazide konumlanmış mahallenin farklı kotlarını bağlayan ancak geniş sert zeminler içerdiğinden geçiş amaçlı kullanıldığı gözlemlenen parkın **fiziksel** özelliklerinin düzenlenmesi (sert zeminlerin azaltılması, yumuşak zeminlerin artırılması, komşu konumdaki AVM binasından köprülerle parkın ara kotuna bağlanması) mahallelilerin gündelik yaşamını zenginleştiren eylemlerin önerilmesine (kullanılmış eşya pazarı/kafeler/çocuk oyun alanları/spor sahaları/çiçek-sebze tarhları), mahalleler ve mahalleliler-kentliler arasında **sosyal** ilişkilerin kurulmasını (tarımsal üretim/satış) sağlamıştır. (Resim 6.)

- Mahallenin **fiziksel** sınırları içinde keşfedilen küçük parklar/tanımsız boşluklar mümkünse etraflarındaki alanlarla bütünleştirilerek her yaşta mahallelinin buluşmasına olanak tanır. Mahalle parkı olarak düzenlenecek boşlukların içereceği donatılar mahalli kullanıcıların gereksindiği **sosyal** ilişkiler/eylemlerin gözetilmesiyle (oyun alanları, okuma/çalışma/bilgisayar/seyir birimleri vs.) ve pandemi gibi özel zamanların gerektirdiği donatılarla (dezenfektan malzemeleri/maskeler vs.) kurgulanabilir. (Resim 7./8.)

Resim 4./5. Çevrim içi eğitim. Ön Proje 1. Kentim. Mahallem. Cemaatim. İnan, D. (Meeting of the Hills); Çevrim içi eğitim. Ön Proje 1. Kentim. Mahallem. Cemaatim. Kütükçüler, C. (Debouche Unique)

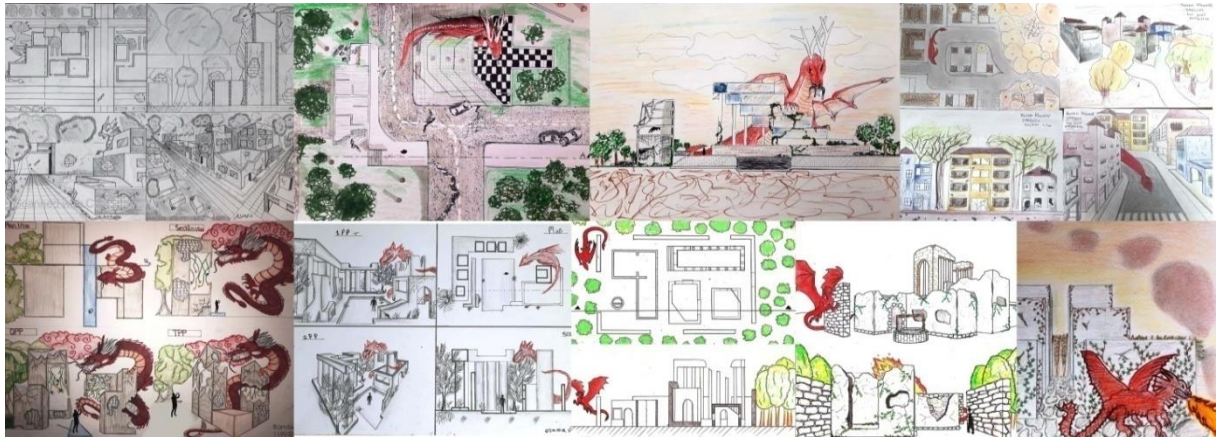
Resim 6. Çevrim içi eğitim. Ön Proje 1. Kentim. Mahallem. Cemaatim. Mallah, A. (The transformation of a park)

Resim 7./8. Çevrim içi eğitim. Ön Proje 1. Kentim. Mahallem. Cemaatim., Bilgen, Ö.D. (Joy Maze)

4. Çevrim İçi Eğitim Ve Mimari Tasarım Sürecinin Derinleşmesi. Ön Proje 2.

2020-2021 eğitim yılının Bahar dönemi başlangıcında pozitif vaka sayılarının artması sebebiyle (3.dalga) çevrim içi eğitim devam etmiştir. Ön Proje 1. çalışmasında değinilmiş toplumsal-sosyal konuların Ön Proje 2. çalışmasında sürdürülmesinin çevrim içi ortamda güçlenmiş sözel iletişimi derinleştireceği düşünülmüştür. Toplumsal-sosyal içeriklerin yaratıcılığı nasıl teşvik edeceği sorunsalının olası çözümüne 2019-2020 Bahar döneminde yine çevrim içi eğitim sürecinde uygulanmış çizim dersinin final ödevi ilham vermiştir. Çizim teknikleriyle yaratıcı imgelemi birleştirmek amacıyla çizim dersi final ödevi için yazar tarafından 'Kırmızı Ejderha' başlıklı kısa bir öykü kaleme alınmıştır. Öyküde gezerken zaman ve doğanın egemenliğine teslim olmuş, yıkık duvarlarından doğal öğelerin taşıdığı terk edilmiş bir yerleşkeye rastlayan gezginin kırmızı bir ejderhayla karşılaşması konu edilmiştir. Betimlenen mekanın plan-kesit-tek/çift kaçışlı perspektif çizimlerinin yapılmasının beklendiği ödev, zengin çeşitlilik içeren başarılı çıktılarla sonuçlanmıştır. (Resim 9.)

Resim 9. Çevrim içi eğitim. Çizim dersi II. Final Ödevi: Kırmızı ejderha, Tukuur, A., Agbaria, M. Khamiss, K.

Çevrim içinde tamamlanan çizim dersinin yaratıcı final çıktıları, Ön Proje 2. çalışmasının sanatsal bir eser merkezinde kurgulanabileceği düşüncesini oluşturmuştur. Mimari tasarım sürecinin farklı sanat dallarıyla ilişkilendirilmesinin sağlayacağı faydalar ilk kez 1919'da Almanya'da kurulan Bauhaus okulunda konu edilmiştir (Gropius, 1965; Wingler, 1975 ve 1977; Pasin, 2017). Mimari yaratıcılığı merkeze alan Bauhaus okulunda uygulanan eğitim modeli öğrencilerin teknik koşullamalardan kurtarılmasına, sanatsal üretimin referans alınarak yaratıcılığın/hayal gücünün/ bireysel ifade olanaklarının ön plana çıkarılmasına dayanmaktaydı (Balamir, 1985). Bauhaus okulunda geçerli olan pedagojik yaklaşım mimari tasarım eğitimi açısından günümüzde önemini korusa da (Artun, Aliçavuşoğlu, 2019) öğrencilerin mimarlık eğitimleri sürecinde yaşama dair kişisel görüşlerini tasarımlarına aktarma bağlamında pasif kaldıklarına, mezun olduklarında da sosyal-politik meselelere mesafeli durduklarına dair tespit ve eleştirilerin göz ardı edilmemesi gerekmektedir (Crysler, 1995). Eğitimciler, tasarım stüdyolarını birey-toplum ilişkileri etrafında gelişen güncel konulara göre geliştirerek öğrencileri çok boyutlu ve dinamik düşünce süreçlerine yönlendirecek yapıda kurgulamanın sorumluluğu taşırlar (Önal ve Turgut, 2017). Mimari tasarım edimi teknik bilgi-estetik-pratik becerilerin ötesinde iletişimin önem kazandığı sosyal ve kültürel bir süreçtir (Nicol ve Pilling, 2000; Foque, 2011; Russell, 1995; Salama, 1995). Soyut-somut unsurların dengesinin sağlanması gereken mimarlık eğitiminde, fiziksel mekanın tasarımı süreci sosyal-psikolojik-duygusal kaygılar gibi tasarımın somut olmayan unsurlarını içermeli, değer sistemi-felsefe-sürdürülebilirlik gibi konulara temas edilmelidir (Ibrahim ve Utaberta, 2012). Böylece eğitimcinin bilgiyi üretmek öğrenciye veren kişi olduğu modelden bilginin ortak üretilip, geliştirildiği modele geçilmiş olacaktır (Neven, 2020). Çizim dersi deneyimleri ve mimarlık eğitimi pedagojisine ilişkin bu düşünceler, çevrimiçi eğitim ortamının yeni eğitsel yöntemlerin denenmesini zorunlu kılan özelliğiyle birleşince yazar, Ön Proje 2. çalışmasının kurgusunda mimarlık ile sanat ilişkisini merkeze almıştır. Bireyselliğin ve yaratıcılığın ancak yanal düşüncenin öncelik kazandığı esnek bir eğitim modeli aracılığıyla teşvik edileceği (Ockert, 2020), kişisel bakış açılarının paylaşımı aracılığıyla grup etkileşiminin güçleneceği (Francois, 2021) bilgileri ışığında Ön Proje 2. çalışmasının toplumsal-sosyal konulara değinen edebi bir sanat eserinin mekansal yorumunu içermesi öngörülmüştür. Tasarım ediminin güncel meselelerle ilgili araştırmalarla dengelenmesi eğitimcinin sorumluluğunda olduğundan (Combrinck, 2018) eser seçiminde pandemi süreciyle maddi-manevi bağlamda ilişkilenen, bireysel-toplumsal-varoluşsal konulara değinen, içinde olayın geçtiği fizik mekana dair ipuçları barındıran 'Kızıl Ölümün Maskesi' başlıklı öyküde karar kılınmıştır (Poe, 1842). Öyküde ölümcül bir bulaşıcı hastalıktan kurtulmak amacıyla kapalı bir mekana sığınan varlıklı kişilerle hastalığa teslim olmuş yoksul halkın ayrışması ele alınır. Sığınılan iç mekan iç içe geçmiş 7 farklı renkteki 7 birimden oluşmaktadır. Yazıldığı zamanda ortamı kırıp geçiren veba salgını ele alan ve döneme dair toplumsal eşitsizliği yansıtan eser, evrensel anlamda doğumdan ölüme bireysel varoluşu sembolize eder. Bu katmanlılık bireysel ve toplumsal yaşamımızın sorgulanmasına olanak tanıyan bir özgürlük alanı sunar. Pandemi koşullarını hatırlatan, bireysel-toplumsal-varoluşsal konulara değinen eser, katılımcıların düşüncelerini-duygularını-deneyimlerini paylaşmalarına, çevrim içi sohbetin derinleşmesine, sözel ifadelerin gelişimine katkı sağlamıştır. Sunulan mekansal tasarımlara diğer katılımcıların getirdikleri yorumlar, tasarımcılara bazen açık şekilde dile getirilemeyen iç dünyaların bireysel mekan tasarımları üzerinden yansıtılabileceğine dair içgörü kazandırmıştır.

4.1. Anlamsal-Zamansal-Fiziksel-Sosyal Ölçekler

Çevrim içi eğitim sürecinde gerçekleştirilen Ön Proje 2. çalışması ölçek kavramının çok boyutlu yapısının derinleşerek tartışılmasına olanak tanımıştır. Ölçek kavramı aracılığıyla öğrencilerin tasarımlarının kurgusunda ilham alabilecekleri ve gözetecekleri anlamsal, fiziksel, ve sosyal boyutlara zaman faktörü de eklenmiştir.

Derinleşen anlamsal ölçek. Anlamsal ölçek öğrencilerin tasarım alanları olarak önerecekleri çevrelerin fiziksel-sosyal niteliklerini belirler. Ön Proje 2. için seçilen eserin çok katmanlı içeriği, öğrencilerin çevrelerine ve yaşamlarına bakışlarını derinleştirmelerini gerektirmiştir. Çevrim içi ortam, öğrencilerin üzerinde çalışacakları sorunsalların örgün eğitimde olduğundan daha anlaşılır tanımlanmasını gerektirir (Moss, 2021). Bu nedenle Ön Proje 2. çalışmasına başlarken tasarımların,

- düzyazı olarak kaleme alınmış eser için bir sahne tasarımı değil, eserin içeriğinin mekansal yorumunu içereceği ve eserin içeriğine dair bireysel olarak yapılacak mekansal yorumun 'enstalasyon' olarak tanımlandığı vurgulanmış;
- mekansal enstalasyonların sunacağı deneyimin İstanbul Bienali benzeri bir sanat organizasyonun etkinlik programında yer alacağı duyurulmuştur.

Zamansal ölçek. a. Mekansal deneyimin koreografisinin tasarımı. Edebi eserin içeriği deneyimin başlangıç (giriş)-gelişim (deneyim aşamaları)-sonuç (çıkış) aşamaları hakkında tartışmayı gerektirmiştir. Eserin giriş bölümünde betimlenen dış dünyanın, hangi sembolik değere sahip hangi reel mekanda temsil edileceği, dış dünyaya kapanan iç mekana nasıl yaklaşılabileceği, yaklaşanların adedi, yaşamsal süreçlerin simgelendiği iç mekan kurgusunun lineer olabileceği-olmayabilecek kurgusu, sunulan deneyimin sonunda ziyaretçinin bilgelik kazanması olasılığı, deneyime başlayanlarla bitirenler arasında kurulacak-kurulmayacak temasların anlamı, iç mekan deneyiminin süresi gibi sorunsallar sunulan mekansal deneyimin aşamalarının tasarımında dans edimine özgü bütünsel bir koreografinin gözetilmesini gerektirmiştir (Birsöz, 2015).

- Mekanın geçiciliği. Sanatsal etkinliklerin geçici bir durağı olacak enstalasyonlarda geçicilik olgusu pratik sorunların ötesinde bir derinlik kazanır. Geçici strüktürlerin kuruldukları çevreleri bir süreliğine dönüştürerek var olanı görünür kıldıkları, kurulumlarının/sökümlerinin etkinliğe dönüştürülebileceği, düşey-yatay yüzeyler-taşıyıcılar-köprüler-merdivenler-rampalar gibi mekansal elemanlarda malzeme seçimleri-optik/akustik/atmosferik/dokunsal etkiler aracılığıyla geçicilik olgusunun vurgulanabileceği tartışılmıştır.

Derinleşen fiziksel ölçek. a. Prototip kentsel alanlar. İç mekanı sarmalayan dış mekanın seçimi ve iç-dış ilişkisi tasarımın ana sorunsalını belirler. İstanbul Bienali benzeri bir sanatsal etkinliğinin durağı olmaları enstalasyonların etkinlik programında ziyaretçilerin yönleneceği adresler içermelerini gerektirmiş, öğrencilerin adresleri verilebilir reel kamusal kent mekanlarına odaklanmalarına yol açmıştır. Yedikule kara surları gibi eserin içeriğiyle uyumlu özel alanlar önerilmiştir. Ancak çevrim içi tartışmalar sonucunda adresleri belli kentsel alanlarının yanı sıra prototip kentsel mekanların da önerilebileceğinin farkına varılmıştır. Parklar-meydanlar-kavşaklar-metro istasyonları-duraklar-alışveriş merkezleri mekansal enstalasyonların yerleştirilebileceği prototip kentsel mekanlar olarak tanımlanmıştır. Böylece eserin yorumunu kuvvetlendirecek kentsel alanların keşfi, sanal-gerçek gezilerin yanı sıra zihnin imgeler kataloğunun araştırılmasını da kapsamıştır. Halkın erişimine yasaklanmış kent içi boş doğal alanlar, viyadük altları gibi zihinlerde yer etmiş prototip kentsel mekanların eserin içeriğine uygunluğu ve katkısı tartışılmıştır.

- Boyut ve tektonik. Fiziksel boyutlandırma ve geçici strüktürün tektonik özelliklerine dair kararlar anlamsal ölçek etrafında ele alınmıştır. Tasarım ediminin fiziksel ve anlamsal ölçekleri bütünleştiren yapısı, nicelik -niteliğin, strüktür ve içeriğin organik ilişkisi üzerine tartışılmasını sağlamıştır.

Derinleşen sosyal ölçek. Kendileri dışındaki canlıların barındığı doğal alanları ıssız--güvensiz olarak betimlemek insanın bakış açısını yansıtır. Kentsel bölgelerin tekinsiz-yoksul-zengin-çirkin-güzel olarak betimlenmesi belirli toplumsal grupların algısına özgü sınıflandırmalardır. Varlıklı kişiler-yoksul halk ayrışması üzerinden dışlanma-izolasyon-eşitsizlik gibi toplumsal olguların yansıtıldığı 19.yüzyıl eserinde tariflenmiş dış mekanın, 21. yüzyılın kentsel mekanlarında temsil edilmesi uygun görülmüştür.

a. Prototip kentliler-prototip yaşamlar. Fiziksel bir büyüklük içermesinin ötesinde kent, ekonomik-politik koşullardan etkilenen kentlilerden ayrı düşünülemez sosyal bir bütündür. Kapitalist sistemin maddiyat üzerinden değer biçtiği kentsel alanlar yaşam öyküleri içeren manevi değerler barındırır. İstasyonlar-duraklar-iskeleler bekleyen-koşuşturan-tesadüfleri değerlendirecek-değerlendirmeyecek, parklar-meydanlar-sokaklar gündelik yaşama ayak uydurmaya çalışan-çalışmayan bireylerin başkahramanlar olduğu öykülerin dinamik sahneleridir (Mumford, 1961). Ancak mahalle ölçeğinden farklı olarak kentsel ölçekte bireyler evlerine-işe-alışverişe-okula giden prototip kentliler olarak algılanır.

b. Ziyaretçi profilleri. Enstalasyonların prototip kentsel mekanlara yerleştirilmesi, sanatsever kentlilerin planlı ziyaretlerinin yanı sıra prototip kentliler olarak algılanan bireylerin plansız ziyaretlerine fırsat tanır. Kentsel yaşamın ritmine eklenmek/müdahale etmek yeni tasarım kriterleri doğurur. Kentlilerin deneyime nasıl dahil edilecekleri ve kentsel yaşama nasıl geri döndürüleceği tasarımın önemli sorunsallarıdır.

c. Sosyal ölçek üzerine sorular. Ön Proje 1. sürecinde değinilmiş mahalleli-kentli kavramları Ön proje 2. çalışmasında prototip kentli-prototip kentsel yaşam kavramları üzerinden derinleşir. 19.yüzyılda sığındıkları iç mekanda eğlenceler-ziyafetler-maskeli balolar düzenleyerek salgından kaçanların, 21.yüzyılda kapitalist sistemin çarkında makine gibi işleyen metropollerde çalışma-barınma-tüketme üçgenine sıkışmış prototip kentliler olup olmadığı sorgulanmış, birey-toplum ilişkileri tartışılabilmiştir. Çevrim içi tartışmalarda üretilen soruların ölçekler arası ilişkiler içermesi mimari tasarım ediminin lineer olmayan sürecine ve ölçeklerin bütünleştiği holistik yapısına ışık tutmuştur.

a. Genel sorular. Kentliler kimdir, kentlilik bilinci/kimliği nedir? Kentimizin hangi kamusal alanları (fiziksel ölçek) yaşanmışlıklarıyla (sosyal ölçek) ortak hafızada yer edinmiş-edinmekte-edinecektir (Çalpak, 2012)? Kentlerin kamusal mekanlarında (fiziksel ölçek) yaşam (sosyal ölçek) sadece tekrarsız karşılaşmalar-tesadüfler-kısa süreli tanışıklıklar-anlık paylaşımlar üzerine mi kurulur?

b. Konumlanmalar. Prototip kentsel mekan olarak tanımlanabilecek kapalı alışveriş merkezleri (fiziksel ölçek) 21. yüzyıl kentlilerinin saklandığı (sosyal ölçek) iç mekanlar mıdır? Tüketim edimini çağımızın kaçış yöntemi (sosyal ölçek) olarak vurgulamak amacıyla mekansal enstalasyonu kapalı alışveriş merkezlerinin galerisine yerleştirebilir miyiz? Mekansal enstalasyonun sınırları tel örgüyle çevrilerek kentlinin erişimine yasaklanmış özel mülkiyetli boş doğal alanlara yerleştirilmesiyle (fiziksel ölçek) çağdaş kent yaşamını (sosyolojik ölçek) nasıl yorumlamış oluruz? Mekansal enstalasyonların köprülere-viyadüklere yerleştirilmesi (fiziksel ölçek) neyi görünür kılar (anlamsal ölçek)? Mekansal enstalasyonların özel ya da prototip kentsel mekanlara yerleştirilmesi, deneyimin başlangıç-gelişim-sonuç bölümlerinin kurgusu (zamansal ölçek) bağlamında ne tür ilkesel farkların gözetilmesini gerektirir?

c. Deneyim. Tasarım için seçilen alan (fiziksel ölçek-sosyal ölçek) ve tasarımın boyutu (fiziksel ölçek), deneyim süresini (zamansal ölçek) nasıl etkiler? Edebi eserin yorumunu içerecek mekanın boyutu ve tektonik özellikleri (fiziksel ölçek) tasarımcının ziyaretçiye sunacağı deneyimin içeriği (anlamsal ölçek) ve/veya süresi (zamansal ölçek) tarafından mı belirlenecektir? Strüktürün geçiciliği (zamansal ölçek) fiziksel boyutu/tektoniği (fiziksel ölçek) ve deneyimi (zamansal ölçek) nasıl etkiler?

d. Bütünselliğin güçlenmesi. Edebi eserin içeriğini günümüze uyarlayarak yorumlayan (anlamsal ölçek) tasarımcı mekansal deneyimi kurgularken (fiziksel-zamansal-sosyal ölçekler) malzemelerin iletişim gücünden (fiziksel ölçek-anlamsal ölçek) nasıl faydalanır? Malzeme özellikleri (yansıtıcı-gittikçe şeffaflaşan yüzeyler, ses yutucu-artırıcı özellikler) fiziksel boyut (fiziksel ölçek) algısını nasıl (zamansal ölçek-anlamsal ölçek) dönüştürebilir?

Çevrim içi eğitim sürecinde 2020-2021 eğitim yılının Bahar dönemi başında gerçekleştirilen 'Edgar Allan Poe Öyküsü İçin Mekansal Enstalasyon' başlıklı Ön Proje 2. çalışmasında öykünün

içeriği aracılığıyla yaşamsal döngülere dair evrensel konular, toplum-grup-birey ilişkileri, güncel kentsel yaşam ve kentsel yaşamın sahneleri üzerine yapılan tartışmalar çalışmanın anlamsal ölçeğini derinleştirmiştir. Bireysel keşif gezileri sonucunda mekansal deneyime uygun buldukları kentsel ortamları olası ziyaretçi profillerini (mekanı bilinçli ziyaret edecek ve/veya tesadüfen rastlayacak prototip kentliler) dikkate alarak belirleyen öğrenciler, anlamsal-fiziksel-sosyal ölçekler arası ilişkilerin derinleştiğine tanık olmuşlardır. Mekansal deneyimin öykünün bütünlüğü gözetilerek senaryolaştırılması zamansal ölçeğin gözetilmesini gerektirmiştir. Öykünün yorumlandığı mekansal tasarımların kentin gündelik yaşamına eklenmesi gerek gündelik yaşamın gerekse iç dünyaların sorgulanmasına olanak tanımış, sözel iletişimi güçlendirerek katılımcılar arası etkileşimi canlandırmış, mekanın fizikötesi boyutlarını görünür kılmış ve öğrencilerin ifadelerinin şiirsellik kazanmasına yol açmıştır.

- İşten eve, evden işe koşturan kentliler bir gün-bir gece iskelede bekleyen garip deniz aracına biner, bir kıyıda diğerine geçerken ayak basılan şeffaf zeminin altında akan su ile öyküde akan yaşamı izlerler. 7. bölmede köprüye dönüşen kapıdan karşı kıyıya çıkarlarsa gündelik koşuşturmalarına döner, inmezlerse yaşamın döngülerini bu sefer sondan başa deneyimlerler. (Resim 10.)

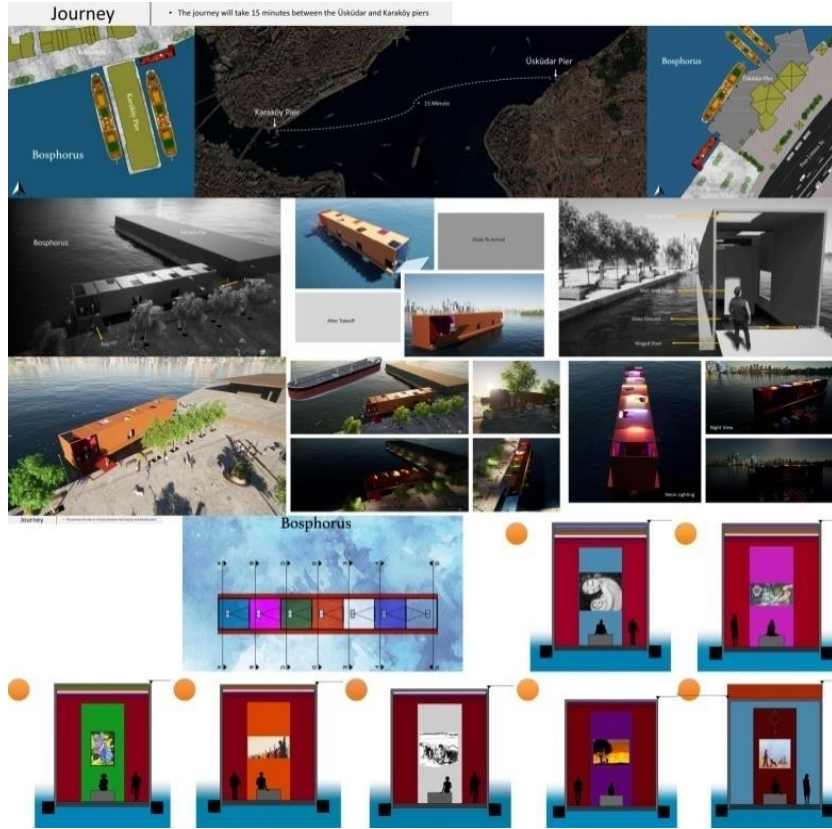
- Etkinlik programındaki adres satırında 'hiçbir yer' yazar. Soruşturup giden sanatsever kentliler tel örgülü bir çit kapısı ardında uzanan kırmızı halıya yönelir. Kentten arda kalmış bir boşluğa çizilmiş bu kırmızı hat sırasıyla bir köprücüğe, araba uğultularına doğru ilerleyen bir yola, köprü altına asıldığından sarsıntılar yüzünden titreyen tekinsiz mekana çıkartan bir merdivene dönüşür; kentlileri ardı ardına sıralanmış 7 yaşam döngüsünden geçirir, yeniden boşluğa indirir, kentsel yaşamın dinamik sahnelerine taşır. (Resim 11.)

- Adres satırında 'herhangi bir kent parkında gizlidir' yazar. Parkın yansıdığı yüzeylerdeki 4 kapıyı görebilenler birinden girerler. Tek kişilik yollarda ilerler, anlatıcıyı dinler, duvarlarda çoğalan görüntülerinin diğer kapıdan girenleriyle karışmasını izlerler. Farkına varmadan yükseldikleri 7. birimden aşağıdaki parka, yansıyan yüzeylerin birleştikleri köşelere gizlenmiş 4 kapı ardındaki 4 merdivene, aynı yollarda yükselen diğer sanatseverlere, geçen zamana bakarlar. Merdivenlerden birine yönelir, iner giderler. (Resim 12. a.)

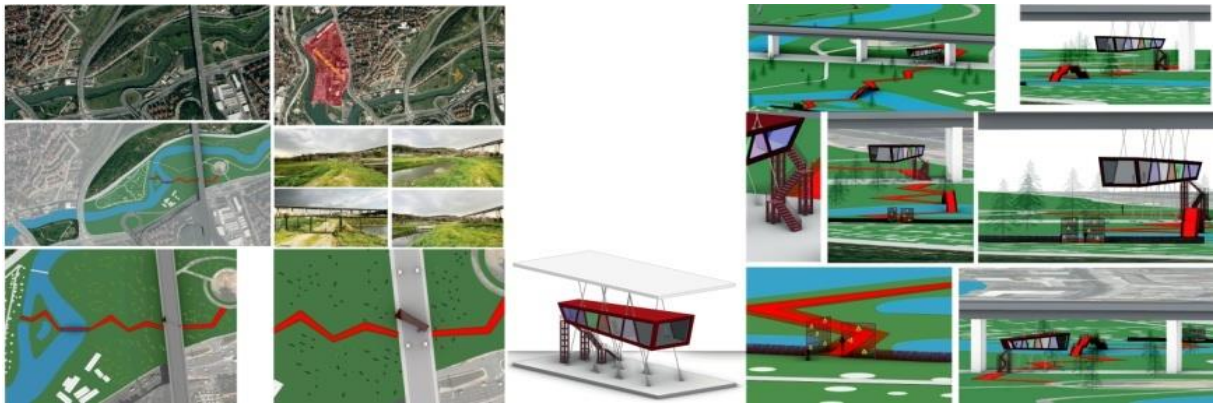
- Bir meydanın tam ortasında eğimli yüzeyleri yatay ahşap oturma düzlemleriyle oluşturulmuş büyük bir piramit konumlanmıştır. Piramidin gizlediği ikinci meydana yüzeylerindeki dört kapı boşluğundan ulaşan kentliler maskeli balodaki kahkahaların içine düşerler. Yukarıya bakarlarsa 4 asılı birimle piramidin sivri ucundan sarkan çaldığında tüm müziğin dindiği saati görürler. Yaşamın 4 evresine dair deneyimler sunan birimlere piramidin 4 dış yüzeyine takılı basamaklardan çıkılır. Diğer 3 birim mi? Biri sonsuzluğun simgelendiği saattir. Diğer ikisiyse piramidin kentle paylaştığı zemin ve oturma birimleriyle donatılmış eğimli dış yüzeylerdir: 'şimdi'nin mekanları. (Resim 12. b.)

- Prototip bir kentsel mekan: Herhangi bir metro istasyonu. Derinlerden gün ışığına çıkarken veya karışıklıkları yaşamdan yeraltı dünyasına inerken üzerlerinde asılı duran mekanlaşmış öykünün çağrısını takip edecek kentliler şeffaf zeminli kara kutuda 6 birim kateder, maskeli balonun müziklerini dinler, yansımalarını izler, dans edenlerin kahkahalarını duyar. 7. birimde müzik kesilir. Kara kabukları dökülen kutu kent ve saat sesi ve rüzgarla dolar. (Resim 13. a.)

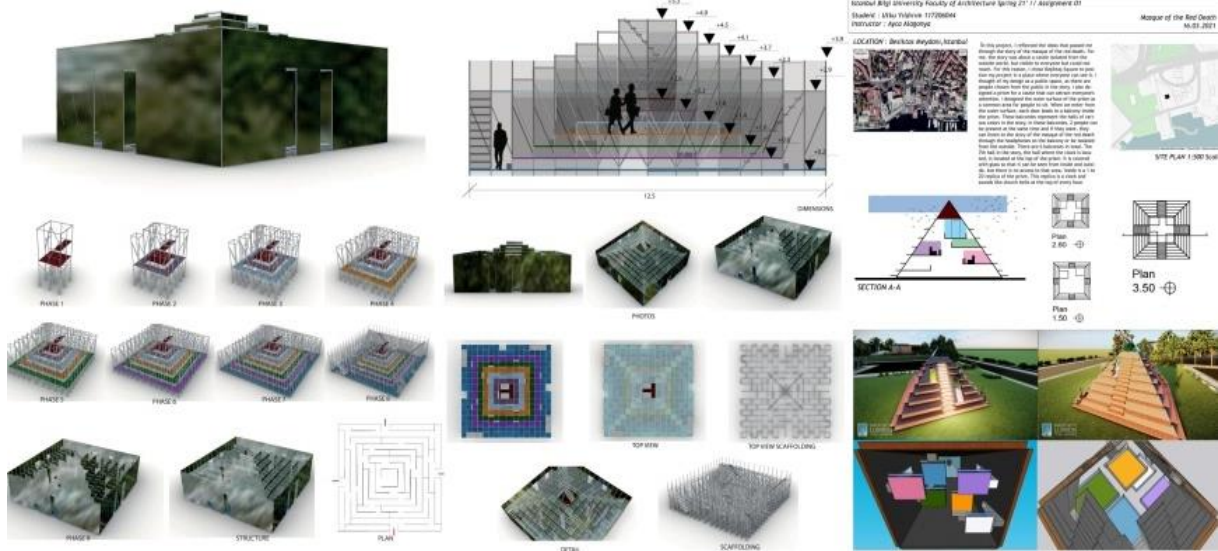
- Etkinlik programının adres satırında 'sur kapısının yanındaki rampayı takip edin yazar. Rampayı takip eden sanatsever kentliler sur duvarları arasında 6 birim boyunca yükselirken her birimin ardından geride bıraktıkları ışıltılı görüntüleri/renkleri/gelenleri/duranları/oturanları seyrederek, müzikleri dinlerler. 7. birimde görüntüler ve sesler diner. Rampanın izindeki kentliler sur duvarının üzerindeki burçların arasından kentlerini dinler ve seyrederek. (Resim 13. b.)

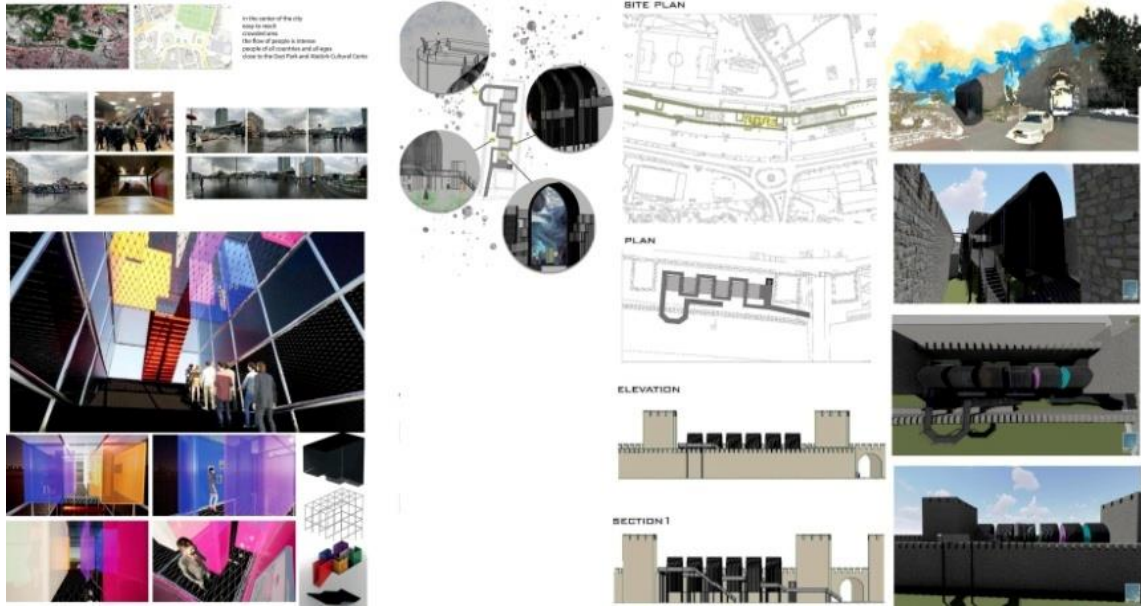
Resim 10. Çevrim içi eğitim. Ön Proje 2. E.A Poe eseri için mekansal enstalasyon. Öven, H. (Flow of Life)

Resim 11. Çevrim içi eğitim. Ön Proje 2. Alkudaymi, F. (Dreameed Worlds)

Resim 12. a. Çevrim içi eğitim. Ön Proje 2. Arslan, S. (Mirroring life), b. Yıldırım, U. (Outside and inside)

Resim 13. a. Çevrim içi eğitim. Ön Proje 2. Nalbant, S. (Into the light), b. Yılmaz, E. (Time travelling)

5. Örgün Eğitim Sürecinde Mimari Tasarıma Başlamak. Ana Proje 1. ve Ana Proje 2. Çalışmaları.

Ön Proje çalışmalarını takip eden 12 hafta süreli Ana Proje çalışmalarına zengin çeşitlilikte öğeler içeren doğal alanlara (Ana Proje 1.) ve kırsal yerleşim bölgelerine (Ana Proje 2.) yapılan 2-3 günlük ortak alan gezileriyle başlanır. Ana Proje 1. alan gezilerinde doğal öğelerin mekan oluşturma biçimleri fenomenolojik bağlamda deneyimlenir. Fiziksel öğelerin yanı sıra zamansal-iklimsel-akustik-optik faktörler doğal mekanın algısını dönüştüren fenomenlerdir. Doğal mekan bireyin duysal-duygusal özellikleri çerçevesinde algılanır. Doğanın kimi bireyleri tedirgin edici özelliklerinin (hayvanlar/ uçurumlar/loşluk/yankılanmalar) kimilerinin özgürleştirici etmenler olarak algılandığı, öğrencilerin bireysel tasarım alanı ve program seçimi sürecinde açıklık kazanır. Ana Proje 1. çalışmalarında doğal mekanlardan ilham alınarak şekillenen rotaların üzerinde açık-yarı açık-kapalı mekanlar içerecek farklı mimari programlar (inziva birimleri/sanatçı-araştırmacı işlikleri) tasarlanır. Ana Proje 2. çalışmalarında gezilen kırsal yerleşim bölgelerinin doğal-yapılı fiziksel öğeleri, yerel malzemelerle üretilmiş

geleneksel yapım sistemleri, doğayla bütünleşmiş gündelik yaşamları, sosyal değerleri (gelenekler/topluluk-birey ilişkiler), zanaatsal-sanatsal-tarımsal faaliyetleri deneyimlenir. Strüktür ve malzemenin bütünleştiği tektonik olgusunun mekan tasarımına etkisi sorgulanır, yöresel yaşamı zenginleştirme potansiyeli taşıyan mimari programlar araştırılır, açık-yarı açık -kapalı mekanlar tasarlanır. Doğal bölgelerin zemin özellikleri, kayalık alanları (kaya türleri-tabaklaşmalar), bitki örtüleri (sazlıklar-korular-ormanlıklar-endemik bitkiler), su ögeleri (akarsular-durgun sular-bataklıklar) çeşitli malzemeler ve ifade teknikleri aracılığıyla fiziksel maketlerde ve çizimlerde temsil edilir. Ana Proje 1. çalışması sürecinde insan-algı-doğa ilişkileri, Ana Proje 2. çalışması sürecinde birey-toplum-doğa etkileşimleri özellikle fiziksel maketler aracılığıyla irdelenir. Stüdyoda üretilen ortak-bireysel maketler (1/1000-1/500-1/200-1/100-1/50) ana tasarım aracı olarak işlev görür. Geniş çerçeveler sunan ortak atölye maketleri aracılığıyla tasarım bölgeleri stüdyoya getirilmiş olur. Gerek maket üretimi sürecinde gerekse maket başı tartışmalarda gezilerde deneyimlenmiş yöreye özgü doğal-yapılı fiziksel öğeler-gündelik hayat izleri hatırlanır, gözden kaçmış/deneyimlenmemiş nitelikler/nicelikler fark edilir, sorular üretilir (Derviş, 2020). Fiziksel maketler zanaat becerilerinin gelişmesine katkı sundukları kadar doğal-yapılı çevrelerin içerdiği fiziksel-sosyal olguların ilişkileri üzerine düşünebilmenin aracı olarak zihinsel-duygusal etkinliklerin devreye girmesine olanak tanır. Zanaat-zihin-duygu etkinliklerinin maket üretimi sürecinde birbirlerini olgunlaştırdığı olgusu, mimari tasarım edimi sürecinde tasarım bölgesine-mimari programa özgü fiziksel-sosyal unsurların içselleştirilmesi-düşünülmesi-benimsenmesi aşamalarının yani duysal-zihinsel-duysal kavrayışın ardışık aşamalar olarak değil eş zamanlı işleyen etkinlikler olduğuna ışık tutar. Detayların önem kazandığı maketlerde dikkat tasarımılanmış mekansal öğelere yönelir. Mekansal öğelerin birbirleri ve var olan doğal-yapılı öğelerle kuracakları ilişki biçimleri netleşir. İnsan ölçeğine yaklaştıkça iç-dış mekanda gerçekleşecek eylemlerin kapsamı genişler, programda ifade bulmuş işlevselliğin ötesine geçen mekanlar türetilir. 'Nasıl' sorusuna eylemlerin-biçimlerin-malzemelerin-strüktürün bütünselleştiği şiirsel mekan parçalarıyla yanıtlar verilebilir.

Yapılı çevreler genellikle insan bedeni veya araç boyutlarına göre biçimlenen morfolojik öğeler içerirler. Genellikle insan ölçeğini yok sayan, bazense insan ölçeğine yaklaşan alt bölgeler içeren doğal mekanlar gerek duysal gerekse duysal açıdan zengin deneyimler sağlar. Ani yükseklik farklarının, keskin kayalık yüzeylerin, dalgalarla kabaran denize eşlik eden kuvvetli bir rüzgarın deneyimi bireylerce farklı algılanır. Öğrencilerin bireysel algılarına dair farklar aynı doğal mekanın öyküsüne eklemledikleri farklı rotaların konumları, önerdikleri programlar, açık/yarı açık/kapalı mekan öğelerinin tektonik özellikleri (hafif/ağır-şeffaf/opak vs.) ve doğal çevreyle kurdukları ilişkiler aracılığıyla çıktı örneklerinde görünürlük kazanır.

- Dik yamacın yay biçimli konturunu takip eden iniş rotası yamaç yüzeyindeki korunaklı küçük oyukların deneyimine olanak tanır, sanatçılar için kurgulanmış mekanların benzer ilkelerle tasarlanmasına ilham verir. (Resim 14. a.)

- Girinti ve çıkıntılardan destek alarak aşağıya inilirken insan ölçeğini yok sayan dik yamacın sıkışmış kaya tabakalarından oluştuğu gözlemlenir. Heyecanlı iniş deneyimi huzurlu bir köşenin keşfiyle tamamlanır. Kabaran denizin hemen yanı başında, kayalıklarla korunan sakin köşede konumlanan kırmızı kule tarihî deniz feneriyle diyalog kurar, içeri esen rüzgar ve sergilenenler eşliğinde ziyaretçileri bölgenin öyküsüne tanık eder. (Resim 14. b.)

- Doğal mekan öğelerini (yamaçlar/kıyıları) takip eden rota, boyutu/ rengi/yumuşak dokusuyla (kuvvetlendirilmiş çadır malzemesi) doğaya eklemelenen yeni bir öğedir. Bu yeni öge veya ikinci doğa, doğal öğelerin bazılarını örter/gizler (yamaç yüzeyleri, kıyı çizgisi), bazılarını ayırıştırır (kaya parçaları), bazılarını birbirine bağlar (ağaçlar/bitkiler), bazılarını inziva birimleri olarak baştan yaratır. (Resim 15.)

- Aynı doğal mekan, öğelerinin nitelikleri (dokular/biçimler) ve aralarındaki ilişkiler (süreklilik/ayırışma/bütünlük) bağlamında farklı algılanır. Algı maketlerinde doğal öğeleri temsil eden

malzemelerin çeşitliliği (doku/renk) ve işleniş biçimleri (yatay-düşey tabakalaşma/oyma/bükme/geçme) doğal mekanın farklı algılarına ışık tutar. (Resim 16. a.)

- Mekansal öğeler aracılığıyla doğal mekana özgü değerlere (2 koy ve ara bölge) görünürlük kazandırma niyeti eklenen öğelerin (lineer çatı öğesi) insan ölçeğini aşmasına sebep olur. Standart ölçeği aşan çatı elemanı aracılığıyla alana yeni bir giriş oluşturulur, sıcak iklim şartları (yarı açık teraslar) gözetilir, kullanıcılar arasında (arkeologlar-ziyaretçiler) ilişkiler kurulur, karayla denizin birleştiği alanlar deneyimlenir. (Resim 16. b, Resim 17. a)

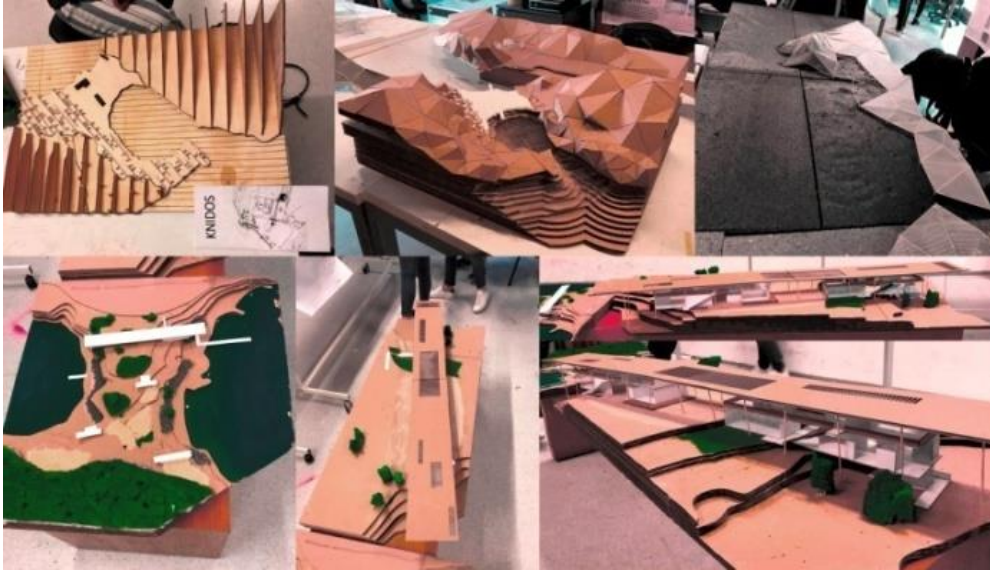
- Tasarım, bir zamanlar var olan aks sisteminden arda kalan iki yolun kesişiminde konumlanır. Tasarımın ana öğesi olan düz çatı programın birimlerinin etrafında bütünleştiği avlunun sınırlarını çizer. Örttüğü yarı açık zeminde kullanıcıları (arkeologlar-ziyaretçiler) buluşturan çatı öğesi var olan ağaç grubu gözetilerek boyutlandırılmıştır. (Resim 17. b.)

Resim 14. a. Örgün eğitim. Ana Proje 1. Şile'de doğal rota. Tosun, T. (Doğa ve sanat), b. Dinç, M. (Strong Trio)

Resim 15. Örgün eğitim. Ana Proje 1. Şile. Ward, H. (Sanzen Daisen Sikai)

Resim 16. a. Örgün eğitim. Ana Proje 2. Datça. Knidos peyzaj temsilleri. b. Kazı evi (Bozburun, Knidos). Bektaş, U. O.

Resim 17. a. Örgün eğitim. Ana Proje 2. Datça'da (Bozburun, Knidos) Kazı evi. b. Coşkun, T. N.

6. Çevrim İçi Eğitim Sürecinde Mimari Tasarıma Başlamak. Ana Proje 1. ve Ana Proje 2. Çalışmaları. Örgün eğitim ortamında farklı ölçeklerde üretilen ortak-bireysel fiziksel maketlerden ana tasarım aracı olarak faydalanılmasını desteklemiş, çizimlerin ise tasarım sürecinin ileri aşamalarında devreye girmesini benimsemiş yazar, pandemi ve çevrim içi ortamda koşullarında, a. öğrencilerin maket malzemesi temin edememeleri, b. çevrim içi ortamda çalışma maketlerinin tasarım sürecindeki önemini aktarılamaması, c. maket denemeleri yapıldığında kritik verme-alma sürecinde iletişim zorluğu yaşanması nedenlerinden dolayı bu tutumunu sürdürememiştir. Bu nedenlere çizimlerin ölçekli çıktılarının alınamaması eklenince, öğrenciler Ön Proje çalışmalarıyla kıyaslandığında daha geniş bölgelerin analiz edildiği, tasarlanacak kapalı mekan boyutlarının arttığı Ana Proje 1. ve 2. çalışmalarında, a. fizik mekanın özelliklerini algılama, b. ölçek konusunu (ölçekli vaziyet planı/plan-kesit çizimleri/ölçeklere özgü içerikler) kavrama konularında zorlanmışlardır. Zorlukların üstesinden gelme zorunluluğu yazarın yeni yöntemlere başvurmasını gerektirmiştir.

6.1. 2019-2020 Bahar Dönemi. Çevrim İçi Ortama Geçiş. Ana Proje 2. Kentsel Tarım. Kuzguncuk Bostanı.

2019-2020 Güz dönemi (Ön Proje 1., Ana Proje 1.) ve Bahar döneminin ilk yarısına kadar (Ön Proje 2.) alan gezilerinin, ortak-bireysel maket üretiminin, ölçekli çizim çıktıları alabilmenin tasarım sürecine katkılarında faydalanmış öğrenciler, örgün eğitimden çevrim içi ortama Ana Proje 2. çalışmasının başlarında geçtiklerinde fizik mekanın özelliklerini ve ölçekleri algılama konularında ciddi sorunlar yaşamamışlardır. Örgün eğitimde kurulmuş tanışıklık, aniden değişmiş gündelik hayata rağmen çevrim içi eğitim döneminin empati ve samimiyet içinde

tamamlanmasına destek olmuştur. Çevrim içine geçmeden evvel Ana Proje 2. çalışmasının mimari programı duyurulmuş, stüdyoya davet edilmiş konukların sunumları dinlenmiş, dünyada ve Türkiye'de uygulanan kentsel tarım türlerine dair yapılan grup araştırmaları paylaşılmıştır. Aniden devreye giren pandemi koşulları altında 'Kentsel Tarım. Kendine Yetmek.' başlığı altında duyurulmuş ve İstanbul kenti çeperinde bulunan kentsel tarım bölgelerine yapılması planlanmış ortak geziler iptal edilmiştir. Örgün eğitim sürecinde kırsal yerleşkelerin deneyimlendiği Ana Proje 2. çalışmalarından ilham alan yazar, İstanbul içinde geleneksel bir mahalle dokusu ve kent içi tarım yapılan doğal bir alana sahip Kuzguncuk mahallesini yeni tasarım bölgesi, Kuzguncuk bostanını ise yeni tasarım alanı olarak önermiştir. Kentsel parseller ve kent içi doğal alanlar fiziksel sınırları tanımlı, biçimleri sade geometriler içeren arazilere sahiptir. Dikdörtgen biçimli arazisi mahallenin merkezinde yer alan Kuzguncuk bostanı, 3 tarafı kamusal derecesi farklılaşan yapılar ve farklı topografik değerler içeren 3 sokakla çevrilidir. Bostan arazisinin kuzey yönündeki 4. çeperini doğal tepe oluşturur. Bostanın fiziksel sınırlarının doğal-yapılı öğelerle belirgin şekilde tanımlanmış olmasının çevrim içi tasarım sürecini kolaylaştıracağı düşünülmüştür. Kuzguncuk Mahallesi ve bostanı hakkında dijital platformların zengin içerikte bilgi-imağ içermesi bölgenin tarihsel gelişim-dönüşüm süreçleriyle bölgeye dair geçmiş-güncel haberlerin araştırılmasını kolaylaştırmıştır. Sanal alan gezileri ve yazarın pandeminin ilk günlerinde belediyeden aldığı nâzım planları aracılığıyla bölgenin fiziksel-sosyal özellikleri incelenmiştir.

Vaziyet planı çalışmaları ve ölçekler arası devinim. Ortak çevre maketleri üretilemediğinden vaziyet planı çalışmaları özel önem kazanmıştır. Vaziyet planı önerilerinin çevrim içinde paylaşımları sürecinde ekranda yakın çevresiyle birlikte hep aynı tasarım alanın görülmesi doğal-yapılı öğelerin ve mimari programda belirtilmiş açık-yarı açık-kapalı mekanların niceliksel değerlerinin (boyutlar/adetler) içselleştirilmesini sağlamıştır. Ortak stüdyo maketi işlevi gören vaziyet planı sunumlarında bostan alanın sınırları, doğal-yapılı çevresel unsurlar, topografik veriler doğru ve eksiksiz aktarılmadığında öğrenciler arkadaşlarını uyarmış, çizimleri ve önerileri kritik edebilmiştir (Resim 18.).

Resim 18. Çevrim içi eğitim. Ana proje 2. Kuzguncuk bostanı düzenlemesi ve tarım okulu. Vaziyet Planları. Yılmaz, Z., Kurt, K., Vurcak, B., Acar, D., Utaş, R.A.

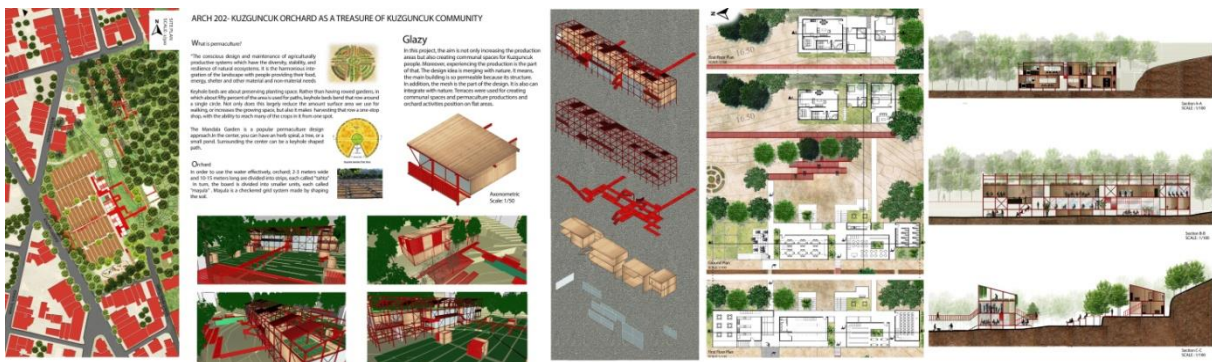
Çizimsel temsilin ağırlık kazandığı çevrim içi ortam, tasarım ediminde ölçekler arası devinimin önemine ışık tutmuştur. Kuzguncuk mahallesinin plan ve kesit çizimleri (1/5000-1/2000), mimari programın öngördüğü açık-yarı açık-kapalı mekanların bostanlık alan içindeki konumunu görünür kılan vaziyet planı ve kesit çizimleri (1/1000-1/500), mekansal birimlerin-öğelerin-tektonik sistemin temsil edildiği çizimler (1/200-1/100-1/50) eş zamanlı üretilmiştir. Farklı ölçekteki çizimlerin eş zamanlı üretimi, tasarlanan mekanların uzak-yakın çevrelerinde bulunan doğal (zemin/topografya/ağaçlar/)-yapılı (binalar/sınırlar/cadde ve sokak kotları/olası giriş noktaları) unsurlarla kuracakları ilişkilerin beraber ele alınması gereğinin, strüktür/malzeme seçiminin mekansal kurgudan ayrı düşünülmemeyeceğinin vurgulanmasına olanak tanımıştır. Hangi ölçekte

olursa olsun tasarlanan mekanlara dair plan-kesit-aksonometri çizimlerinin uzak-yakın öğelerle ilişkilerini görünür kılan kadrallar içinde temsil edilmesi beklenmiştir.

Çevrim içi eğitim sürecinde 2019-2020 eğitim yılının Bahar döneminde gerçekleştirilen 'Kentsel Tarım. Kuzguncuk Bostanı.' başlıklı Ana Proje 2. çalışması kapsamında kentsel bir doğal alanda çalışılmıştır. Bostan düzenlemesini ve bir tarım okulunun tasarımını içeren program örgün eğitimde çalışılan kırsal alanlarda olduğu gibi mekansal tasarımın gücünü kapalı alanların ötesinde iç-dış mekanların ilişkilerinden aldığına ışık tutmaya devam etmiştir. Mahalleliler arası güçlü sosyal ilişkilerin kurulduğu yapıları bir çevrenin değerli bir doğal öğesi olan bostanın buluşma mekanı/meydan olma işlevini sürdürmesi beklenmiştir. Ancak tarihî bostan alanının değerlendirilmesine yol açacak bir tarım okulunun ziyaretçi sayısının artıracacağı, dolayısıyla kullanıcı profiline çeşitleneceği öngörülmüştür. Bu durum mahalleli-kentli kullanımı dengesinin gözetilmesinin yanı sıra mahalle dokusuyla bostanlık alanın bütünleşmesi fikirlerinin geliştirilmesini teşvik etmiştir. Farklı ölçeklerde çizimlerin (vaziyet planları/mezan kurguları/strüktürel detaylar) eşzamanlı üretimiyle öğrenciler tasarım ediminin lineer olmayan düşün sistematiğine tanık olmuştur.

- Tarımsal alanların genişlemesi, tarımsal faaliyetin zenginleşmesi (permakültür/geleneksel bostan sanatı) amaçlarının yanı sıra Kuzguncuk bostan alanının mahallelilerin kültürel-sanatsal-politik vesilelerle bulunduğu, pazarların kurulduğu, kutlamaların yapıldığı eğlencelerin düzenlendiği bir meydan olarak işlev görmesi amaçlanmıştır. Yan sokaklardan açılan yeni girişlerle mahallelinin bostan alanına erişimi kolaylaştırılmıştır. Derslikler/atölyeler/kafeler/kütüphane/eğitim alanları/yarı açık teraslar içeren çelik strüktürlü geçirgen yapı, ekili alanlara yer vermek için doğal kot farkına doğru (4.sınır) geri çekilir, 2. katındaki köprüler aracılığıyla ziyaretçilerini yeni meydana yönlendirir. (Resim 19.)

- Köprüler, ana caddeden bostana yönlendirdikleri ziyaretçileri/mahallelileri tarihî bostan sanatının ve permakültür etkinliğinin sınırlarını öğrenmeye davet eder, bostanın zengin topografyasında gezdirir, çiçeklerin yetiştirildiği alanlara/seralara/küçük pazarlara ulaştırır. İstenirse tarım alanına inilir veya köprüdeki yarı açık/kapalı birimlerde (kafeler/yarı açık kütüphane/tohum rafları/derslikler) dinlenilir-çalışılır-öğrenilir-sohbet edilir. Üst kotlardaki sokakların uzatılarak bostanın yeni ulaşım ağına eklenmesiyle mahallelinin bostanla bütünleşmesi sağlanır. (Resim 20.)

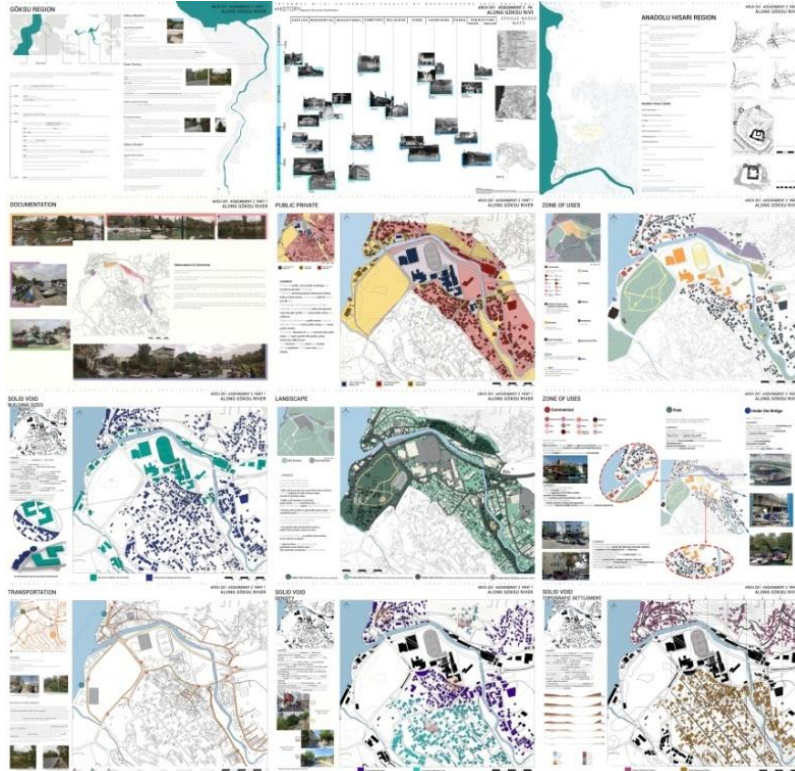
Resim 19. Çevrim içi eğitim. Ana Proje 2. Acar, D. (The Treasure of Kuzguncuk's community)

Resim 20. Çevrim içi eğitim. Ana Proje 2. Utaş, R.A. (Elevated walkways in Kuzguncuk)

6.2. 2020-2021 Güz Dönemi. Çevrim içi Ortam. Ana Proje 1.: Evde Göksu Deresinde Kal.

2020-2021 Güz döneminde 'Kentim. Mahallem. Cemaatim.' başlıklı Ön Proje 1. çalışması sonrasında vakaların hafiflemesi öğrencilerin Ana Proje 1. için önerilen tasarım alanını bireysel olarak ziyaret etmelerine olanak tanımıştır. Örgün eğitim sürecinde kent dışında konumlanan doğal alanların konu edildiği Ana Proje 1. çalışması, çevrim içi eğitim için revize edilmiş, kentsel dokuyla bütünleşmiş doğal mekanlar içeren Göksu deresi kıyıları (Anadoluhisarı semti) tasarım alanı olarak önerilmiştir. Öğrenciler dijital platformlardan yararlanarak halihazır çizimleri temin edilen bölgenin tarihsel-kültürel-yapısal gelişimini, doğal-yapılı öğelerini, ulaşım-servis-eğitim-üretim-barınma-spor-boş zaman aktivitelerini, özel-kamusal kullanım bölgelerini, hafta içi ve mevsimlere göre çeşitlenen kullanıcı profilini, kıyı kullanım-ulaşım sorunlarını irdelemiştir.

Resim 21. Çevrim içi eğitim. Ana proje 1. Çevresel Analiz. Göksu deresi kıyıları, Beykoz. Bozkurt .A., Çağlar B., İğmen, Z., Sayarlıoğlu, B., Kütükçüler, C., Bayram, G.

Analiz çalışmalarının yetkinliği çevrim içi ortamın grup çalışmalarını destekleyen özellikler içermesiyle açıklanabilir. (Resim 21.) Özellikle pandemi sürecinde hızlıca organize edilebilen, zamanında başlayan toplantılar, sohbet odalarına ayrılma imkanları çevrimiçi ortamın grup çalışmalarını kolaylaştıran özellikleridir (Bijeesh, 2020). Yetkin analizlere rağmen mimari tasarım edimine çevrim içi ortamda başladıklarından fiziksel maketlerin katkısından yararlanamamış, çizimlerin baskılarını alamamış öğrenciler, ölçek algılama konusunda zorlandıklarından çeşitli yöntemlerin devreye sokulması gerekmiştir.

a. Hava görsellerinin çerçevesi. Fiziksel öğelerin boyutlarının ve farklı ölçeklere özgü içeriklerin kavranması amacıyla, Anadolu Hisarı semtinin sınırlarını ve komşu semtleri görünür kılan çerçeve, öğrencilere önerilmiş 5 tasarım alanını kapsayan çerçeve, öğrenciler tarafından seçilmiş bireysel tasarım alanını ve komşularını kapsayan çerçeve, seçilmiş bireysel tasarım alanına odaklanan ve en yakın doğal-yapılı fiziksel öğeleri görselleştiren çerçeve olmak üzere 4 adet hava görseli çerçevesinin hazırlanması beklenmiştir.

b. Ölçek belirleme-içerik okuma. Ekran boyutuna sabitlenecek öykü içinde öykü anlatan hava görsellerinin içerdiği birimlerin gerçek boyutları öğrenilmiş, sabitlenmiş çerçevelerdeki boyutları ölçülmüş, hesaplamalar yapılarak çerçevelerin ölçekleri tespit edilmiştir. Çerçeveler standart ölçekler (1/5000-1/2000-1/1000-1/500) içerecek şekilde yeniden düzenlenmiştir. Tam ekran boyutundaki ölçekli hava görselleri çerçevelerinin içerdiği mekansal öykülerin tahmin oyunları ile deşifre edilmesi, bölgenin farklı ölçeklerdeki (1/20000-1/10000-1/5000) sosyal-fiziksel-tarihsel verilerinin eğlenceli şekilde araştırılmasını sağlamıştır (Houx, Spicer, 2021). Bölgedeki fiziksel-sosyal ilişkileri okuma-yorumlama çalışmalarının bölgesel yaşamın öyküsünün keşfi olduğu vurgulanmış, öğrencilerin çevreye eklemeyecekleri yeni öyküler konusunda duyarlı davranmaları beklenmiştir.

c. Hava görselleri-çizim eşleştirmesi. Hepsi ekran boyutunda tutulmuş standart ölçekler içeren 4 hava görseli çerçevesiyle eşleşen 4 halihazır çizim çerçevesi hazırlanmıştır. Çizimlerde eksik olan doğal-yapılı öğeler (ağaçlar-çatı biçimleri-geçici yapılar-patikalar-duvarlar-yumuşak/sert zeminler vs.) hava görselleri yardımıyla tamamlanmış, 4 ayrı ölçekte 4 adet vaziyet planı elde edilmiştir. Gününbirlik gezilerde çekilen fotoğraflar aracılığıyla belirlenen yükseklik bilgileri, vaziyet planlarında nereden geçtiği gösterilen kesitlere aktarılmıştır. 1/1000-1/500-1/200 ölçekli çizimlerin tam ekran boyutunda temsil edilmesi ve tasarımın içerdiği açık-yarı açık-kapalı birimlerin yakın çevrelerinde bulunan doğal-yapılı öğelerle ilişkilenecek şekilde çerçevelendirilmesi beklenmiştir. Bütüncül mekanın ekran boyutunda kapsanamadığı ancak kısmi mekan öğelerinin temsil edilebildiği 1/100-1/50 ölçekli çizimlerde dahi yakın çevre öğelerinin ihmal edilmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Perspektif içeren dijital modellemeler fiziksel çevrenin ve tasarlanacak mekanların boyutlarının algısına engel olduklarından, ölçekli ortografik çizimlerin yanı sıra ölçekli aksonometrik dijital/el çizimlerinin üretimi beklenmiştir. Mekanın üç boyutta hayal edilebilmesini/detaylanmasını/ dönüştürülmesini sağlayan elde/dijital ortamda üretilmiş ölçekli aksonometrik çizimlerin yakın çevre bilgilerini içermeleri beklenmiştir. Eş zamanlı üretilmesi teşvik edilen farklı ölçekteki çizimler aracılığıyla vaziyet planı çalışmalarlarıyla yapı ölçeği birlikte düşünülebilmeye, mekansal birimlerin biçimsel-strüktürel-malzeme özellikleri en başından itibaren tasarım sürecine dahil edilmiş, tasarım ediminin bütüncüllüğüne ışık tutulmuştur.

Tasarım alanı ve program seçimi. Göksu Deresi'nin denize karıştığı alan ile Baruthane parkı arasında uzanan güney kıyısı hattında kamusal bir mimari programın açık-yarı açık- kapalı (150 m2.) mekanlarının tasarlanacağı 5 arazi öğrencilerin seçimine sunulmuştur. Bölgeye ve seçilen araziye özgü değerleri-sorunları gözeterek mimari programların öğrenciler tarafından belirlenmesi beklenmiştir. Program önerilerinin tartışıldığı süreçte sorular üretilmiştir.

Ulaşım. Farklı kullanıcı profilleri oluşturan yayaların (öğrenciler-ziyaretçiler-çalışanlar-sakinler) kıyıya ulaşımı neden zordur, nasıl kolaylaştırılabilir? Yayaların kıyı boyunca gezinebilmesi nasıl sağlanır?

Bölgesel değerler. Kıyı şeridi hangi servislerle (seyir platformları-ürün satış noktaları-kiosk birimleri-yeme/içme birimleri) canlandırılabilir? Çalışılan kentsel çevrelerde tasarımcıların bireysel beğenisine uymayan bazı yapıların ve/veya sundukları hizmetlerin kaldırılması (Ana Proje 1. özelinde Göksu deresinin denize karıştığı kıyıda yoğun olarak kullanılan restoranlar-kafeler gibi) ve farklı işlevli yeni yapıların (özel atölyeler, sanat galerileri vs.) önerilmesi doğru mudur? Bölgenin hangi tarihî üretim aktiviteleri (tekstil-seramik üretimi-kayık yapımı-tarımsal üretim) nerelerde canlandırılmalıdır?

Mahalle sakinleri. Derenin güney kıyısında kamusallık dereceleri neden farklılaşır? Kullanıcı profilinin çeşitliliği programın seçimini nasıl etkiler? Mahalle sakinlerinin buluşabileceği potansiyel alanlar-programlar hangileridir? Hangi aktiviteler/birimler (mutfak sanatları-okçuluk-marangozluk-balıkçılık malzemeleri üretimi/tamiri-botanik-spor-müzik-tiyatro-kukla yapım aktiviteleri-kütüphane vs.) semtin gündelik yaşamını zenginleştirir?

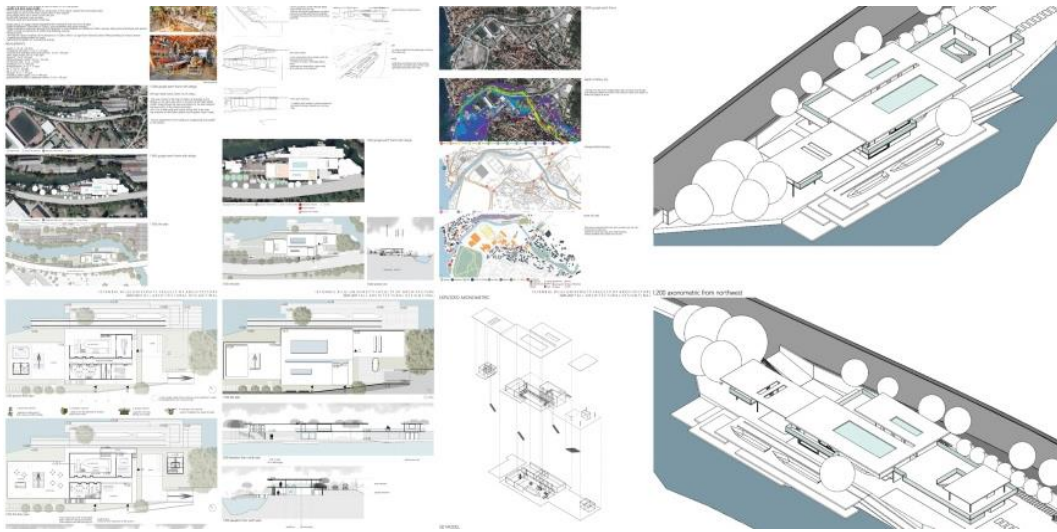
Çevrim içi eğitim sürecinde 2020-2021 eğitim yılının Güz döneminde gerçekleştirilen 'Evde Göksu Deresinde Kal.' başlıklı Ana Proje 1. çalışması kapsamında doğal bir alan olmasına rağmen kentsel ortamla iç içe olan Göksu deresi kıyılarında çalışılmıştır. Gerek mahalleli (sakinler/çalışanlar/balıkçılar vs.) gerekse mahalleli dışındaki kullanıcı profili çeşitliliğinin (ziyaretçiler/öğrenciler/sporcular vs.) dikkat çektiği kıyı şeridi kentsel ortamlara özgü sosyal boyutun gözetilmesini gerektirmiştir. Kıyı şeridinde seçtikleri farklı tasarım alanlarına özgü değerleri/sorunları gözeterek mimari programlar kurgulayan öğrenciler tüm kıyının kesintisiz yaya deneyimine açılmasına yönelik ek öneriler geliştirmişlerdir.

- Köprü'nün yanında dere kotunda konumlanan ve yoğun kullanılan (kafeler/restoranlar) alandaki gündelik yaşamın ek aktivitelerle zenginleşmesi amaçlanmıştır. Benzer programlar içeren yeni birimlerin eklenmesi şartıyla alandaki bazı yapılar kaldırılmış, doğal değerlerin deneyimini artırmak amacıyla alana açık-yarı açık servis birimleri (yaya ulaşımını kolaylaştıran ek basamaklar-seyir platformları-kiosklar-oyun alanları-köprü altındaki balıkçıların ürünlerini mahallelilere/ziyaretçilere sunacakları yarı açık birimler-iskeleler) eklenmiştir. Ana bina, deniz ürünlerinin (ezmeler/mezeler) hazırlandığı, ağların-balıkçılık gereçlerinin üretildiği/tamir edildiği 2 atölye-kütüphane-açık/yarı açık teraslar-eğitmcilerin barınabileceği bir misafir bölümünü içermektedir. (Resim 22.)

- Kıyı şeridinin köprü ile Baruthane parkı arasında uzanan bölümü doğal değerlerin deneyimini ve kesintisiz bir yaya ulaşımını sağlamak amacıyla düzenlenmiştir. Yaya yolunun uzatılması amacıyla yükseltilmiş yolun altından bir geçiş yaratılmış, kıyıda konumlanan tasarım ile Baruthane parkı birleştirilmiştir. Bölgeye özgü tarihî kayıkların üretiminin sürdürüleceği yapı, üretilecek-tamir edilecek kayıkların suya indirilebileceği bir düzeneğin planlandığı yarı açık bir atölye-tarihi kayıkların küçük ölçekli maketlerinin üretildiği kapalı bir atölye-kafe-kütüphane-eğitmcilerin barınabileceği bir misafir bölümü içerir. Üretimlerin açık-yarı açık teraslarda, yakın çevredeki doğal alanlarda sergilenmesi öngörülmüştür. (Resim 23.)

Resim 22. Çevrim içi eğitim. Ana Proje 1. Varol, E. (All about Fish & Peace)

Resim 23. Çevrim içi eğitim. Ana Proje 1. İğmen, Z. (Marine Rebirth Academy)

6.3. 2020-2021 Bahar Dönemi. Çevrim içi Ortam. Ana Proje 2. Bir Zamanlar Kenardayken Şimdi Merkezde veya 'Yuva' Barınaktan Fazlasıdır.

Çevrim içi ortamda gerçekleşmiş Ana Proje 2. çalışması, 'Edgar Allan Poe öyküsü için mekansal enstalasyon' başlıklı Ön Proje 2. çalışmasını takip etmiştir. Güncel hayatla ilişkili konuların araştırılmasının eğitimdeki önemi (Combrinck, 2018), farklı dönemlere ait yaşantıların izlerinin okunabilmesiyle değişimin biyografisi haline gelmiş kentsel alanların ve yapıların gücü (Ulubay ve Önal, 2020), kullanım sürekliliğinin 'yer'in hafızası açısından önemi (Rossi, 1984), kesin detaylarla düzenlenen çevrelerin yeni faaliyetlere yer vermeyeceğinden kullanım sürekliliğinde yaşanan bazı kopmaların çevreye canlılık veren değişimler sağlayabileceği (Lynch, 1973; Schulz, 2001) görüşlerinden esinlenilerek Ana Proje 2. çalışmasının tasarım bölgesi olarak İstanbul'un eski mahallelerinden Yedikule Mahallesi belirlenmiştir. Yedikule kara surlarının iç tarafında Mevlana kapı-Yedikule kapı arasında çizgisel bir hat ile sınırlandırılan tasarım alanı geçmişte kentin çeperindeyken günümüzde gündelik hayatın merkezinde yer almaktadır. 1600 yıllık sur duvarlarının iç-dış-ara alanlarında halen geleneksel ekim sisteminin uygulandığı tarihi bostanlar yer almaktadır. Katmanlı bir tektonik sistem içeren sur duvarları ve tarihi bostanlar global ölçekte önemli kültürel miras öğeleridir. Surların inşa edildiği tarihten günümüze tarım üretimi yapılan bölgede kırsal ve kentsel değerler, geçmiş ve bugün buluşmaktadır. Kentin büyümesiyle merkezi bir konum kazanmış, doğal-yapılı fiziksel/sosyal değerlerinin korunması/ iyileştirilmesi konularının gündemde olduğu bölge ile önerilecek mimari programın hizmet vereceği

kullanıcıların birbirlerine değer katmaları amaçlanmıştır. Yer-program etkileşiminin önemine ışık tutmak amacıyla Ana Proje 2. çalışmasında bölgenin güncel sorunlarının yanı sıra iki güncel sosyal sorunun konu edildiği iki mimari program belirlenmiştir. Çalışmanın başlığında tasarım alanının ve program kullanıcılarının özel değeri vurgulanmıştır. Sınırları tanımlamış tasarım bölgesinde belirlenecek özel tasarım alanıyla (evsiz bireyler veya korunma ihtiyacındaki kadınlar için geçici süreliğine 'yuva' olacak barınak tasarımı) programın seçimi öğrencilere bırakılmıştır.

Tasarım bölgesi ve mimari program analiz çalışmaları. Artan vaka sayıları sebebiyle (3.dalga) toplu olarak 3 saat ziyaret edilebilmiş bölge incelenmiş ve belgelenmiştir. Sanal stüdyoya davet edilen uzmanlardan bölgenin tarihsel gelişim sürecine, günümüze ulaşabilmiş bostanların korunmasının ve yenilerinin kazanılmasının önemine, geleneksel ekim sisteminin özelliklerine dair bilgi alınmıştır (Kıran, 2019). 5 kişilik analiz gruplarında dijital bilgi kaynaklarından edinilmiş tarihi harita-çizim-hava fotoğrafları kronolojik olarak düzenlenmiş, bölgenin fiziksel dönüşümü görselleştirilmiştir. 1985 itibarıyla koruma altına alınan kara surlarının kentsel konumu, elemanları (kapılar-burçlar-hendekler), bostanlık araziler ve yerleşim dokusu incelenmiştir. Kamusal-yarı kamusal-özel kullanımlı doğal-yapılı bölgeler, konut tipleri (geleneksel ahşap konut-avlulu blok-dar konut birimleri arasında oluşan sokak dokuları, kapalı siteler), kullanıcı profillerine dair bilgiler grafiklere aktarılmış, geleneksel ekim sistemleri incelenmiş, kazanılan ürünler listelenmiş, geçmişte/günümüzde görev yapan bostancıların memleketleri-çalışma ritimleri-ihtiyaçları-endişeleri hakkında bilgiler toplanılmıştır. Temin edilebilmiş halihazır çizimlerden faydalanarak farklı ölçeklerde vaziyet planları üretilmiş, kesitler fotoğraflar yardımıyla çizilmiştir. Sınırları belirlenen bölgedeki bostanların korunması, hasarlı olanların onarılması, iç sur duvar hattıyla yerleşim bölgesi arasındaki şeritte bulunan boş veya inşaat malzemeleriyle kaplı zeminlerin bostanlık olarak kazanılması, geleneksel ekim sisteminin sürdürülmesi, bostanların sınırında bulunan yerleşim dokusunda çalışmak tercih edilecekse dokuların tamir edilmesi şartlarının gözetilmesi suretiyle mimari programın içereceği açık-yarı açık-kapalı (1000 m2.) mekanların yerleştirileceği alanlar öğrencilerin bireysel seçimine bırakılmıştır. Yer-program etkileşimi, sığınma ihtiyacı gibi sosyal sorunlara odaklanılan mimari tasarım programları bağlamında özel önem kazanmaktadır. Hayattaki talihsiz koşullar bireylerin iş-ev-aile-kimlik kaybına neden olabilmektedir. Siyasi-ekonomik sorunlar bireyleri-aileleri daha iyi koşullarda yaşamak umuduyla başka ülkelere göç etmeye iter. Şanslı azınlığın normal kabul ettiği sağlık-güvenlik hizmetleri bazılarımız için ulaşılması zor nimetlerdir. Kış günlerinde sıcak bir evde akşam yemeği yemek, aile üyeleriyle televizyon karşısında oturmak, salgın aylarında çevrimiçi eğitimden faydalanabilmek bazılarımızca ancak hayal edilebilen olgulardır. Üşüme-açlık-sosyal izolasyon-yalnızlık-yabancılaşma-çaresizlik-öfke-yoksulluk-işsizlik-korku uzun süre maruz kalındığında bedensel-ruhsal sağlık kaybına neden olan olgulardır. İnsanların yanı sıra hayvanlar da benzer sıkıntılar yaşarlar. Dijital platformlar aracılığıyla böyle sosyal gerçekliklere maruz kalmış kişilerle yapılmış söyleşilerin-belgesellerin-filmlerin çevrimiçi ortamda birlikte seyredilmesi, öğrencilerin hizmet verilmek istenen kullanıcıların tecrübelerine-ihtiyaçlarına tanık olmalarını, empati kurmalarını sağlamıştır. Programın analizi sürecinde sosyal-ekonomik-politik hayatın sorunları, konuyla ilgili güncel haberlerin takibi, yurt içi-dışı kurumların sunduğu-sunmadığı hizmetler, uygulanmış/başarılı olmuş mekanlar araştırılmış, seçilen programa özel bilgiler analiz gruplarının sunumlarında paylaşılmıştır. Bölgeyi benimseyeceği umulan ve seçimi öğrencilerin bireysel tercihlerine bırakılan mimari program kullanıcılarının,

- yoğun kentsel dokunun dışında olan, tarımsal üretim etkinliği içeren bir çevrede bulunmayı tercih edebilecekleri,
- bölgede var olan sosyal donatıların sağladığı hizmetlerden (spor-ibadet-sağlık) faydalanmak isteyebilecekleri,
- bostancılara tarımsal üretim süreçlerinde katkı sunmak isteyebilecekleri,

- sabun yapımı gibi bölgenin geçmişinde ve geleceğinde yer alabilecek üretim süreçlerine katılabilecekleri,
- hasat zamanlarıyla mevsim geçişlerinde bölgede düzenlenen geleneksel festivallerle düzenlenmesi olası atölye etkinliklerine katılmak isteyebilecekleri öngörülmüştür.

Derinleşen sözel iletişim. Özellikle evsiz vatandaşların ve korunmaya ihtiyaç duyan kadınların deneyimlerinin-ihtiyaçlarının konu edildiği mimari program analizi sürecinde gündelik hayatımızın sıradan olaylarının bazılarımızca nimetler olarak algılandığı gerçeğiyle yüzleşmek katılımcıların fikir ve duygularını paylaşmaları kolaylaştırmıştır. Ancak deneyimleri doğrultusunda iç dünyaları ve ihtiyaçları katılımcılarınkiyle örtüşmeyebilecek kullanıcılara hizmet sunabilmek tecrübe sahibi kişilerin konuşmalarını içeren kayıtları dinlemeyi şart koşturmuşur. Ön Proje 2. çalışmasında toplum-birey ilişkilerine ve varoluşsal konulara değinilmiş çevrimiçi sohbetler, reel bir sosyal probleme odaklanılan Ana Proje 2. çalışmasında derinleşmiş, yer-program-kullanıcı ilişkileri bağlamında bireysel mekan tasarımlarına ilham veren sorular üretilmiştir.

Genel sorular. Evsiz vatandaşlar kimlerdir? Kadınların evsiz vatandaşlar arasındaki oranı nedir? Çalışamayacak kadar umutsuz olmaya neler sebep verir? Sokak yaşamında hayatta kalmak için gün içinde/farklı iklimsel koşullarda neler yapılır? Evsiz barınaklarında yaşam nasıldır, ne kadar kalınabilir? Evsiz vatandaşların barınaklar hakkındaki fikirleri nelerdir? Kadınlar sığınmaya niye ihtiyaç duyarlar? İhtiyaç sahibi kadınları önemseyen kurumların sundukları-sunmadıkları hizmetler nelerdir? Sığınma evlerinde hayat nasıldır, ne kadar kalınabilir? Sığınanların kimlikleri gizlenir mi? Kadın sığınma evleri hakkında olumlu-olumsuz düşünceler nelerdir? Yurt içi-dışındaki sosyal kurumlar organizasyon açısından nasıl farklılaşır? Yurt içi-yurt dışındaki sığınma evlerinde bulunan açık-yarı açık-kapalı mekan türleri nelerdir? Korunmaya ihtiyaç duyan kadın vatandaşlara çalışma hayatında faydalanabilecekleri hangi eğitimler aktarılabilir?

Kişisel sorular. Evsiz vatandaşları görünce ne hissediyorum? Onlarla nerelerde karşılaştım, devamlı gördüğüm evsiz vatandaşlar var mı? Hangi şartlar altında evimi terk etmek zorunda kalırdım? Kimin yanına giderdim? Yapmaktan vazgeçemeyeceğimi düşündüğüm neler vardır? Sokakta kalsaydım yaşadığım kentin hangi bölgesini seçerdim? Yanımda neler bulundururdum? Acıktığımda/uykum geldiğinde/değişen iklim koşullarında neler yapar, nerelere giderdim? Hayata yeniden tutunmak için ne öğrenmek isterdim?

Yerleşim. Seçilen tasarım bölgesi programın kullanıcıları açısından uygun mudur? 4 sur kapısı boyunca uzanan, genişliğiyle iç sur duvarıyla yerleşim bölgesi arasındaki hattı alanı kapsayan tasarım alanı; a. bostanlık alanlar, b. var olan bostanlıkları kesintiye uğratan geçici yapısal birimler-kamusal binalar, c. mıcır kaplı zeminler, d. doluluklar-boşluklar içeren mahalle çeperi, olmak üzere 4 alt bölgeye ayrılabilir mi? Tasarlanacak açık-yarı açık-kapalı mekanlar hangi alt bölgeye neden-nasıl-nelerle ilişkilenerken yerleştirilebilir? Kentsel dokuyu tamir etmek amacıyla mahalle çeperindeki avlulu blokların eksik birimlerinin tamamlanması ve mahallelinin yeni kullanıcılarla yakın komşuluk ilişkisine sokulması uygun mudur?

Program. Evsiz vatandaşların alışkanlıkları gözetildiğinde geçici yuva olarak tasarlanacak barınak mekanları yurtlar-konutlar-oteller gibi konaklama birimlerinden nasıl farklılaşmalıdır? Evsiz vatandaşların ve korunmaya ihtiyaç duyan kadınların 'yuvaları' neden/nasıl farklılaşmalıdır? Konaklama birimlerinin boyutları-birbirleriyle ilişkileri-iç/dış geçirimsizlikleri, kullanıcıların tercihleri-alışkanlıkları bağlamında nasıl biçimlendirilmelidir? İç-dış geçirimsizliği nasıl kurgulanmalıdır? Barınma birimleri, ortak kullanım mekanları ve bostanlarla nasıl ilişkilenebilir?

Malzeme-Biçim-Anlam. Mimarlık-sanat tarihi-gündelik hayat bağlamında işlevlerle ilgili belleklere yerleşmiş yapısal öğeler-biçimler-malzemeler-anlamlar nelerdir? Tapınak-devlet yapılarıyla ilişkilenecek kavramlar (otorite-hiyerarşi-gizlilik), biçimler (simetri-boyut), malzemeler (dayanıklılık-değerlilik) günümüzde niye-nasıl dönüşmektedir? Evsiz vatandaşlara 'yuva' olacak

bir mekan, hangi kavramları çağrıştırmalıdır, nasıl biçimler-malzemeler içermelidir? Önerilmiş program hangi mekansal (duvar-çatı-zemin) ve kentsel morfolojik öğeler (sokak-avlu-bahçe-düşey kent), hangi kavramlar ve anlamlarla (iç-dış, kimlik-yuva, bağımsızlık-otonomi, aidiyet-ayrışma) ilişkilenebilir?

Çevrim içi eğitim sürecinde 2019-2020 eğitim yılının Bahar döneminde gerçekleştirilen 'Bir Zamanlar Kenardayken Şimdi Merkezde veya 'Yuva' Barınaktan Fazlasıdır.' başlıklı Ana Proje 2. çalışması kapsamında tarihî yapı-ı- doğal öğeler içeren bir kentsel çevrede çalışılmıştır. Tarihi bostan alanlarının düzenlemesinin yanı sıra yapı-ı kentsel çevrenin tamirini de içeren çalışmanın kapsamı, sosyal soruna odaklanan 2 mimari program aracılığıyla derinleşmiştir. Mahallelilerle programın kullanıcıları arasında oluşabilecek gerginlikler; tasarım sürecine kentsel ortamlara özgü sosyal boyutun farklı bir yönünü eklemiş, öğrencilerin tarihi bostanların bulunduğu bölgeyi detaylıca analiz etmelerini, tasarımlarını konumlandıracakları alanları özenle seçmelerini gerektirmiştir. Yedikule kara surlarının iç kısmında yer alan tarihi bostan dokusu bostanların sürekliliğini kesen, tarım üretimiyle ilgisi olmayan unsurların (mıcır kaplı zeminler-depolar vs.) kaldırılmasıyla genişletilmiş, belli aralıklarda yerleştirilen servis birimleriyle (yaya patikaları-servis arabaları yol ağı- ışıklar/depolar-ekili alanların arasına yerleştirilmiş satış alanları-merkezi pazar) donatılmıştır. Öğrencilerin sınırları en baştan tanımlanmış geniş çalışma alanında bireysel tasarımlarının konumu için önerdikleri alanlar yer-program ilişkilerinin derinlikli bir şekilde tartışılmasına/irdelenmesine olanak tanımış, bostan dokusunun yanı sıra kentsel dokunun tamiri konusu zengin çeşitlilikte çıktılarının kazanımını sağlamıştır. (Resim 24.)

Resim 24. Çevrim içi eğitim. Ana proje 2. Bir zamanlar kenardayken şimdi merkezde veya 'yuva' barınaktan fazlasıdır. Vaziyet Planları. Yılmaz, E. (R.Y.I.W), Aktaş, G. (Street of trust in between the orchards), Alkudaymi, F. (Under the same big roof), Yıldırım, U. (A new agora for Yedikule's new citizens), Öven H. (A wall of integration)

Reel bir sosyal sorundan muzdarip kullanıcıların varlığı aracılığıyla mekan olgusunun fizikötesi kapsamı tartışılabilmiş, programların özel kullanıcıları için tasarlanacak barınma mekanlarının benzerlerinden (öğrenci yurdu, otel vs.) farklılaşmasını gerektiren özellikleri sorgulanmıştır.

- Batı yönündeki sur duvarı ve sur kapısıyla doğu yönündeki kilise arasında konumlanan 'Bir entegrasyon duvarı' başlıklı tasarım, evsiz vatandaşları kentten koparmadan geniş bostanlı alana yönlendirir. Sur duvarlarıyla kilise binasını çevreleyen duvarlardan ilham alan tasarımcı, burçlarla ilişkilendirdiği barınma birimleri aracılığıyla evsiz vatandaşlarına artık korunaklı bir yuvanın sahipleri oldukları mesajını verir. Evsiz vatandaşların, açık/yarı açık kamusal alanlarda yaşama

alışkanlıklarını gözetim tasarımı önerilen servis birimleri (barınma birimleri-kafeler-yemekhane-dinlenme/oyun/müzik/TV odaları-atölyeler-berber-spor salonu-okuma köşeleri-revir vs.) açık merdivenler, açık/yarı açık teraslar ve meydançıklarla birbirine bağlanır. (Resim 25.)

Resim 25. Çevrim içi eğitim. Ana proje 2. Evsiz vatandaşlara yuva. Öven, H.H. A wall of integration

Resim 26. Çevrim içi eğitim. Ana proje 2. Korunmaya ihtiyaç duyan kadınlara yuva. Yılmaz, E. RYIW: Republic of Yedikule's Independent Women

- Yeni 'yuva'nın korunma ihtiyacı duyan kadınlara daha iyi bir yaşama başlangıç sağlaması amaçlanmıştır. 'Yedikule bağımsız kadınlar cumhuriyeti' başlıklı tasarım fiziksel-sosyal ihtiyaçların karşılandığı birimlerin (bostan manzaralı özerk barınma-bostanlık alanla ilişkilenen yemek/dinlenme/TV seyretme/okuma) yanı sıra eğitim (masaj-saç/cilt bakımı/sanat/zanaat/müzik vs.) birimleri içermektedir. İdari bölümden bağımsız, kent tarafından korunaklı bir girişle ulaşılan ortak yaşam alanları farklı kotlarda meydançıklar olarak işlev gören açık/yarı açık teraslarla bezenmiştir. Kent zemini kotunda konumlanan meydan kent yönünde eğitim atölyeleri, üretimlerin satılacağı birimler; bostan yönünde kullanıcılara özel mekanlar içerecek ve ekim-dikim bahçelerine doğru geçirgenleşecek şekilde kurgulanmıştır. (Resim 26.)

<p>Mimari Tasarım Eğitimine Başlarken (2. Eğitim yılı)</p> <p>Örgün Eğitim Süreci Ön Proje 1.- 2. (4 hafta süreli)</p>	<p>Amaçlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mekanın işlev ötesi kapsamı: Bireysel algıların fizik mekanı dönüştüren gücüne ışık tutulması (Ön Proje 1.) - Doğal-yapılı mekanlara özgü parça-bütün ilişkileri:Tektonik olgusuna ve - Psikolojik-fizyolojik faktörlerin mekan algısına etkilerine ışık tutulması (Ön Proje 2.) <p>Yöntemler:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Doğal-yapılı mekanların duyuşal-duygusal deneyimi (Ön Proje 1.) - Doğal-yapılı mekanların duyuşal-duygusal deneyimi ;Tektonik sistemin algılar bağlamında yorumlanması (Ön Proje 2.) <p>Araçlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ortak fenomenolojik geziler, Ölçekli algı maketleri +çizimler (Ön Proje 1.-2.)
<p>Çevrim İçi Eğitim Süreci Ön Proje 1.-2. (4 hafta süreli)</p>	<p>Amaçlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mekanın fizikötesi kapsamı: Ölçek olgusunun anlamsal-fiziksel- sosyal boyutlarına ışık tutulması (Ön Proje 1.) - Mekanın fizikötesi kapsamı: Ölçek olgusunun anlamsal-fiziksel- sosyal-zamansal boyutlarına ışık tutulması (Ön Proje 2.) <p>Yöntemler:</p> <ul style="list-style-type: none"> - (Yakın ve küçük ölçekli) kentsel çevrelerin keşfi; Bireysel tasarım alanı-mimari program seçimi (Ön Proje 1.) - Kentsel çevrelerin duyuşal- duygusal-zihinsel deneyimi; Sanatsal eserlerin-felsefi ve sosyal konuların tasarım eğitimi içeriğine katılması; Bireysel tasarım alanı seçimi (Ön Proje 2.) <p>Araçlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bireysel fenomenolojik geziler; Sözel iletişimi güçlendiren/derinleştiren tartışmalar; Soru katalogları (Ön Proje 1.-2.)
<p>Örgün Eğitim Süreci Ana Proje 1.- 2. (12 hafta süreli)</p>	<p>Amaçlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Doğal alanların mekansal özellikleri: İnsan-algı-doğa ilişkilerine ışık tutulması (Ana Proje 1.) <p>Yöntemler:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bakir doğal alanların duyuşal-duygusal bağlamda deneyimi; Bakir doğal alanlarda bireysel doğa rotalarının-mimari programların oluşturulması (Ana Proje 1.) -- Kırsal yerleşkelerin duyuşal-duygusal-zihinsel deneyimi; Kırsal bölgelerde bireysel tasarım alanı-mimari program seçimi (Ana Proje 2.) <p>Araçlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ortak fenomenolojik geziler ve arazi maketleri; Bireysel maketler-çizimler (Ana Proje 1.-2.)
<p>Çevrim İçi Eğitim Süreci Ana Proje 1.-2. (12 hafta süreli)</p>	<p>Amaçlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Farklı ölçeklere özgü içeriklere ve Tasarım ediminin ölçekler arası devinimine ışık tutulması (Ana Proje 1-2.) - Mekanın fizikötesi kapsamı: Alan-Program-Kullanıcı-Malzeme ve Strüktür ilişkilerine; Mimari biçimlerin ve malzemelerin iletişim kurma gücüne ışık tutulması (Ana Proje 2.) <p>Yöntemler:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ölçek tahmin oyunları; Bireysel tasarım alanı-mimari program seçimi; Farklı ölçeklerde eşzamanlı çalışmalar (Ana Proje 1.) - Doğal-mahalli-tarihi değerler içeren merkezi kentsel alanlarda çalışmak; Güncel sosyal konuların/sorunların merkeze alınması; Bireysel tasarım alanı-mimari program seçimi; Farklı ölçeklerde eş zamanlı çalışmalar (Ana Proje 2.) <p>Araçlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bireysel fenomenolojik geziler (Ana Proje 1.) - Ortak-bireysel fenomenolojik geziler; Sözel iletişimi derinleştiren tartışmalar; Soru katalogları (Ana Proje 2.) - Ölçekli hava görselleri-vaziyet planı çalışmaları-aksonometrik çizimler (Ana Proje 1.-2.)

Tablo 1. Örgün ve çevrim içi eğitim süreçlerine özgü amaçlar-yöntemler-araçlar

SONUÇ:

Yazarın görev aldığı kurumda ilk tasarım çalışmalarına örgün eğitimde başlayacak öğrencilerin her iki dönemde de öncelikle kent dışı doğal alanları fenomenojik olarak deneyimlemeleri beklenir. Ancak kent dışı bölgelere ortak gezilerin düzenlenemediği salgın günleri ve çevrim içi ortama aktarılmış eğitim süreci, yazarın örgün eğitim sürecine özgü eğitsel amaçları-yöntemleri-araçları dönüştürmesini gerektirmiştir. (Tablo 1.) Kentsel yaşamın sahneleri olan yakın/uzak kentsel ortamların bireysel geziler aracılığıyla deneyimlenebileceği düşüncesi doğrultusunda yazar, çevrim içinde yürütülecek ön proje çalışmalarında mekanın fizikötesi kapsamına ölçek olgusunun anlamsal-fiziksel-sosyal-zamansal boyutları aracılığıyla ışık tutmayı amaçlamıştır. Yakın/uzak kentsel ortamlarda çalışmak toplum-grup-birey ilişkilerinin, mekanın içerdiği sosyal dinamiklere değinen sanat eserlerinin tasarım eğitiminin içeriğine alınmasını, mekan-yaşam bütünselliğinin vurgulanmasını mümkün kılmıştır. Bireylere özgü duyuşal-psikolojik özelliklerin doğal-yapılı mekanların algısını dönüştürdüğü gibi sosyal olgular da bireylere özgü duyuşal-psikolojik özellikler ve geçmiş deneyimler doğrultusunda algılanır. Gerek içerdikleri sosyal olguların irdelenmesini gerektiren kentsel ortamlarda çalışmak gerekse örgün eğitimden farklı olarak katılımcılar arası sözel iletişimin güçlenmesini gerektiren çevrim içi eğitim süreci yazarı soru sormayı teşvik edecek paylaşım/tartışma ortamları ve bireysel tasarımlara ilham verecek soruların kategorize edileceği soru katalogları oluşturmaya yönlendirmiştir.

Çevrim içinde yakın çevrelere özgü fiziksel-sosyal değerlerin-sorunların, sakinlerin maddi-manevi ihtiyaçlarının araştırıldığı, tespit edilen potansiyeller/ihyaçlar bağlamında sosyal değışim birimlerinin önerildiği Ön Proje 1. çalışması süreci, öğrencilerin yakın çevrelerinin içerdiği yaşamı idrak etmelerine/benimsemelerine/sorumluluk geliştirmelerine fırsat tanımıştır. Seçilen tasarım alanları ve yaratıcı program önerileri bağlamında zengin çeşitlilik içermiş Ön Proje 1. çıktıları tasarım sorunsallarına dair ipuçlarının mekan-yaşam ilişkisi aracılığıyla belirlenebileceğini görünür kılmıştır. Çevrim içinde varoluş-yaşam döngüleri-birey/toplum ilişkilerini konu edinen edebi bir eserin mekansal enstalasyonunun kurgulandığı Ön Proje 2. çalışması, öğrencilerin merkezi kentsel çevreleri bireysel geziler aracılığıyla keşfetmelerine ve bireysel tasarım alanlarını seçmelerine olanak tanımıştır. Kentsel ortamlarda keşfedilen fiziksel-sosyal dinamiklerle irdelenen eserin içerdiği konuların ilişkilendirilerek tartışılması süreci, öğrencilerin duygularını/tecrübelerini/düşüncelerini paylaşmalarına/oluşturmalarına/dönüştürmelerine, öğrenci kimliklerinin ötesinde paylaşım ortamının zenginleşebilmesi için kendilerine ihtiyaç duyulan ergin bireyler olduklarını algılamalarına olanak tanımıştır. Ön Proje 2. çıktıları kendilerine özgü sosyal dinamikler içeren farklı kentsel ortamların seçilmesiyle ve seçilen sanat eserinin içerdiği konuların öğrencilere özgü yorumlanmasıyla, mekan-yaşam ilişkisi bağlamında zengin çeşitlilik, anlamsal-sosyal-fiziksel-zamansal boyutlar bağlamında derinlik içeren mekansal enstalasyonların kurgulanmasına olanak tanımış, öğrencilerin sözel ifadelerinin şiirsellik kazanmasına yol açmıştır.

Güz ve Bahar eğitim dönemlerinin 5. haftasından itibaren vaka sayılarının azaldığı gözlenmesine rağmen örgün eğitim sürecindeki uzun süreli ortak geziler düzenlenememiştir. Farklı ölçeklere özgü içeriklere; Tasarım ediminin ölçekler arası devinimine; Alan-Program-Kullanıcı-Malzeme ve Strüktür ilişkileri bağlamında mekanın fizikötesi kapsamına; Mimarlığın biçimler-malzemeler aracılığıyla iletişim kurma gücüne ışık tutmanın amaçlandığı Ana Proje 1.-2. çalışmaları kapsamında (örgün eğitimde bakir doğal alanlar-kırsal yerleşkelerde gerçekleştirilen çalışmalarından esinlenerek) doğal değerler içeren kentsel çevrelerde çalışılmıştır. Çevrim içi sunumlarda bireysel gezilerde edinilmiş deneyimler ışığında seçilmiş tasarım alanları-mimari programlar paylaşmış, bölgeye özgü mekan-yaşam bütünlüğü çerçevesinde önerilen programların içeriği, tasarım alanı-program uygunluğu irdelenmiş, üretilen soruların kategorize edilmesiyle Ana Proje 1.-2. çalışmalarında da tasarımlara ilham veren soru katalogları oluşturulmuştur. Ön Proje 1. çalışmasına kıyasla geniş bir alanda ve açık-yarı açık-kapalı mekan büyüklüklerinin arttığı Ana Proje 1. çalışması süreci fiziksel ölçek algısına özel

önem verilmesini gerektirmiş; yazarın ölçek tahmin oyunları geliştirmesini farklı ölçeklerde eş zamanlı çalışmalar yapılmasını teşvik etmesini gerektirmiş, fiziksel çalışma maketlerine benzer nitelikler içerdiğinden yaratıcılığı destekleyen aksonometrik çizimlerin (Scolari, 2012) üretilmesi-fiziksel verilerin göz ardı edilerek tasarımların objeleştiği dijital model-perspektif çizimlerinin üretilmemesi gibi yöntemleri devreye sokmasını şart koşmuştur. Çevrim içinde gerçekleştirilen Ana Proje 1. kapsamında bakir doğal alanlardan farklı olarak kent içi bir doğal çevrede çalışılmış olması bölgedeki doğal-yapılı öğeler-programlar (var olan/önerilecek)-kullanıcılar (mahalleliler/kentliler) arasındaki ilişkilerin araştırılmasını gerektirmiştir. Önerilen kentsel çevrenin sınırları içinde kalmak kaydıyla seçilmiş bireysel tasarım alanlarına özgü fiziksel-sosyal değerlerin/sorunların gözetildiği Ana Proje 1. çıktıları zengin çeşitlilikte mimari programlar önerileri içermiştir. Örgün eğitimde kırsal yerleşelerde gerçekleştirilen Ana Proje 2. çalışması, çevrim içi eğitim sürecinde alan-program-kullanıcı ilişkilerinin derinleşerek irdelenmesine ve gerek fiziksel mekan gerekse doğal öğelerinin tarihi değerler içerdiği bir kent merkezinde çalışılmasına ilham vermiştir. Çalışılan kentsel bölgeye özgü fiziksel özelliklerin-sosyal dinamiklerin-sorunların/değerlerin keşfinin yanı sıra evsizlik-şiddete maruz kalmak gibi 2 güncel soruna odaklanılmış 2 sosyal program önerimi, Ana Proje 2. çevrim içi tartışmalarının deneyimlerin/duyguların/fikirlerin paylaşıldığı merkezine sanat eseri alınmış Ön Proje 2. tartışmalarına benzer şekilde derinleşmesini sağlamıştır. Bölgede yapılan keşifler sonucunda bireysel tasarım alanlarını belirleyen öğrenciler seçtikleri programın özel kullanıcılarının alışkanlıklarını gözetmiş, kullanıcılarda yaratılmak istenen etkileri sorgulamış, mimarlığın mekansal öğeler-biçimler-malzemeler aracılığıyla iletişim kurma gücünü keşfetmiştir. Ana Proje 2 sürecinde ortak stüdyo maketi işlevini gören vaziyet planları ile farklı ölçekteki mekan tasarımları eş zamanlı geliştirilmiş, öğrenciler yaratıcı tasarım ediminin ölçekler arası devinimi gerektiren dinamik yapıda bir süreç olduğunu algılamışlardır.

Çevrim içi eğitim sürecinde çalışılan kentsel bölgelere özgü fiziksel-sosyal verilerin eş zamanlı değerlendirilmesiyle 'bölgesel yaşamın öyküsünün' keşfedileceği vurgulanabilmiş, eklenecek yeni tasarımların da yaşam öyküleri içereceği, her ölçekte yeni bir yaşam öyküsünün kurgulandığı tasarım ediminin sosyal duyarlık ve hizmet bilinci gerektiren bir yaratıcılık edimi olduğu görünürlük kazanmıştır. İlk mimari tasarım edimlerinde dikkatlerini fiziksel-sosyal olguların ilişkilerine çevirme fırsatı bulmuş öğrenciler uygulanmış/uygulanmamış tasarımları salt biçimlerden ziyade başarılı/başarısız alan-program ilişkilerine göre incelemiş/değerlendirmiştir. Önerilecek yeni bir fiziksel düzenlemenin-kullanımın bölgeyi ve kullanıcılarını olumlu yönde etkileyebileceği gibi kullanıcıları dışlayabileceği üzerine tartışılması, kentsel dönüşüm-soylulaştırma-sürdürülebilirlik gibi güncel konulara değinilmesine, bu konularla ilgili kaynaklara referans verilmesine olanak tanımıştır (Lees, Slater, Wyly, 2007; dosya05, 2007; Moskowitz, 2017; Görün ve Kara, 2010). Bu bağlamda çevrim içi eğitim süreci tasarım-kuram ilişkisinin artırılmasının kritik önemine ışık tutmuştur (Lanyi, 2020). Pandemi koşulları altında 3 eğitim dönemi boyunca sürdürülmüş çevrim içi eğitimde devreye sokulmuş ve örgün eğitimde edinilen kazanımlardan farklı kazanımlar sağlamış amaçların-yöntemlerin-araçların (Tablo 1.) örgün eğitime geçildiğinde mimari tasarım eğitimi içeriğine aktarılması önem kazanmaktadır.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Teşekkür: Öncelikle 2019-2021 arası çevrim içi eğitim döneminde tasarım ve çizim derslerimizi gölgeleyen pandemi koşullarına rağmen ellerinden gelen gayreti göstermiş öğrencilerime olmak üzere tüm öğrencilerime içtenlikle teşekkür ediyorum. Onlarsız bu yazı da yazılamazdı.

KAYNAKÇA:

- Artun, A., Aliçavuşoğlu E. (2019) **Bauhaus: Modernleşmenin Tasarımı. Türkiye'de Mimarlık, Sanat, Tasarım Eğitimi Ve Bauhaus**, İletişim Yayınları 1381,
<https://iletisim.com.tr/Images/UserFiles/Documents/Gallery/bauhaus.pdf>
- Asar, H., Çebi, P.D. (2018). **Mimari Temsilde Kişisel Anlatılar: Temsiller ve Dillendirdikleri**, Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi, Sayı 14.
- Aygün, Ö. (2018). **Yaygın Platon okumasının bir eleştirisi**, Kaygı 31/2018. Doi: 10.20981/kaugi.47428
- Benjamin, H.G. (2018). **Using Virtual Tours to Facilitate Sustainable Site Visits of Historic Sites**, European Journal of Sustainable Development 7-4, 411-422.
- Bahadır, E. (2014) **Mekân Tasarımlarında Kimlik Oluşum Süreçleri Ve Yersizleşme Kavramının İrdelenmesi**, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü İç Mimarlık Ve Çevre Tasarımı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Balamir, A. K., (1985) **Mimarlık Söyleminin Değişimi ve Eğitim Programları**, Mimarlık, 85(8), s. 9-15.
- Bijeesh, N. A. (2021) **10 benefits of online learning**,
<https://www.indiaeducation.net/online-education/articles/10-benefits-of-online-learning.html>
- Birsöz, Ş.B. (2015). **Mimari tasarımda Bedensel Farkındalık: Bir Arayüz olarak Dans**,
<https://docplayer.biz.tr/59359805-Mimari-tasarimda-bedensel-farkindalik-bir-arayuz-olarak-dans-yuksek-lisans-tezi-sadiye-betul-ay-birsoz-mimarlik-anabilim-dali.html>, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü,
<https://tezarsivi.com/mimari-tasarimda-bedensel-farkindalik-bir-arayuz-olarak-dans>
- Blakeley, G. (2020). **Developing students' confidence and sense of belonging online**,
<https://www.timeshighereducation.com/campus/developing-students-confidence-and-sense-belonging-online>
- Bozkurt, A. (2017). **Türkiye'de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını**, Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi AUAd 201, Cilt 3-Sayı 2, 85-124

- Broadfoot, O., Bennett, R., (2003). **Design Studios: Online? Comparing Traditional Face-to-face Design Studio Education with Modern Internet-based Design Studios**, Apple University Consortium Academic and Developers Conference Proceedings, Sydney, s. 9-21.
- Brown, R. (2003). **Blending learning: Rich experiences from a rich picture**. Training and Development in Australia, 30 (3), 14-17.
- Ceyhan, S., Şahin P., Seçmen S. ve Somer, M.E. (2021) **An evaluation of online architectural design studios during COVID-19 outbreak**,
<https://www.emerald.com/insight/publication/issn/2631-6862>
- Combrinck, C. (2018) **Socially responsive research-based design in an architectural studio**. Frontiers of Architectural Research, Vol. 7 No. 2, pp. 211-234.
- Cross, N., (2006). **Designerly Ways of Knowing**, Londra: Springer-Verlag.
- Crysler, C.G. (1995) **Critical Pedagogy and Architectural Education**, Journal of Architectural Education, Vol. 48, No. 4, s.208-217, Taylor & Francis. <http://www.jstor.org/stable/1425383>
Accessed: 12-04-2016 19:20 UTC
- Cuff, D. (1992). **Architecture: The Story of Practice**, Cambridge, MA: The MIT Press.
- Çalak, I.E. (2012) **Kentsel ve Kolektif Belleğin Sürekliliği Bağlamında Kamusal Mekanlar: ULAP Platz Örneği, Almanya**, Tasarım + Kuram dergisi, Cilt: 8, Sayı:13, sf. 34-47
- Derviş, P. (2020). **Düşünme ve Görselleştirme Aracı Olarak Türkiye'de Mimari Maket 20. Yüzyıldan Bir Kesit**, Mimarlar Derneği 1927 işbirliğiyle.Ofset Yapımevi, İstanbul.
- Dufresne, A. (2021) **Supporting students with Covid-related anxiety when teaching online**,
<https://www.timeshighereducation.com/campus/supporting-students-covidrelated-anxiety-when-teaching-online>
- DOSYA 05. (2015). **Sürdürülebilirlik: Kent ve Mimarlık**, 2017, Bülten 51, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, <http://mimarlarodasiankara.org/dosya/dosya5.pdf#page=12>
- Erzen, J. (2015). **Üç Habitus. Yeryüzü, Kent, Yapı**. Y.K.Y yayınları, İstanbul.
- Fang, E. S., Schaft, E., Pieterse, P. (2021). **Delivering blended learning to work for all students, everywhere**.

<https://www.timeshighereducation.com/campus/delivering-blended-learning-work-all-students-everywhere>

Foque, R. (2011). **Building knowledge by design**, the 4th International Meeting on Architectural and Urbanism Research, Valencia, 1-3 June.

Francois, J. (2021) **Using art and storytelling help students build resilience when learning online.**
<https://www.timeshighereducation.com/campus/using-art-and-storytelling-help-students-build-resilience-when-learning-online>

Görün, M., Kara, M. (2010) **Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Girişimcilik Bağlamında Türkiye'de Kentsel Yaşam Kalitesinin Artırılması**, Yönetim Bilimleri Dergisi (8:2), Journal of Administrative Sciences, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/704543>

Gropius, W. (1965) **Die neue Architektur und das Bauhaus: Grundzüge und Entwicklung einer Konzeption**, Published by Mann (Gebr.), Berlin, 2003

Güneş, F. (2016) **Eğitimde sorgulamanın gücü**, Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 2, s.188-204.

Harris, H. (2020) **School's Out...Forever? The coronavirus pandemic is forcing architecture schools to rethink remote learning,**

<https://www.archpaper.com/2020/06/coronavirus-pandemic-architecture-schools-rethink-remote-learning/>

Heidegger. M. 1951. (2000) **Wohnen Bauen Denken**. I. Abteilung: Veröffentlichte Schriften (1910-1976) Band 7. Vortraege und Aufsätze. s.145 Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main.

Houx, L., Spicer, A. (2021) **Seven steps help students stay engaged online,**
<https://www.timeshighereducation.com/campus/seven-steps-help-students-stay-engaged-online>

Iannou, O. (2018) **Opening design studio education using blended and networked formats,** International Journal of Educational Technology in Higher Education, Vol. 15 No. 47, pp. 1-16.

Ibrahim, N.L.N., Utaberta, N. (2012) **Learning in architectural design studio.** in Siti, R.S.A., Siti, A.O., Nabishah, M. (Eds). Procedia-Social and Behavioral Sciences, University Kebangsaan Malaysia Teaching and Learning Congress 2011. Science direct, Pulau Pinang Malaysia, Vol.60, pp.30-35.

- Kıran, A. İ. (2019) **İstanbul kara surları dünya miras alanındaki tarihi bostanların kültürel peyzaj kapsamında değerlendirilmesi**, Tez No: 600835,
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=gWxkcm03hc9Bx1xV8FfPZQ&no=44sfMIQ2f16ZOGxIsVFRwA>
- Koçyiğit, R.G. (2007) **Mimarlıkta Yersizleşme Ve Yerin Yeniden Üretimi**. M.S.G.S.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Lami, E.V., Ashelo, A. (2020) **Covid-19 and Sustainable Architectural Education: Challenges and Perceptions on Online Learning**. Journal of educational research, Issn: 2456-2947
<http://ijrdo.org/index.php/er/article/view/4179>
- Lanyi, B. (2020) **Adapting architecture education during COVID-19**,
<https://bluprint.onemega.com/adapting-architecture-education-during-covid-19/>
- Lee, J., Tweel, M.T. (2021) **Teaching humanities from a distance**,
<https://www.timeshighereducation.com/campus/teaching-humanities-distance>
- Ledewitz, S., (1985). **Models of design in studio teaching**, Journal of Architectural Education, 38(2)
- Lees, L., Slater, T., Wyly, E. (2007) **Gentrification**. Routledge, Taylor&Francis Group.
- Lueth, P. L. O., (2008). **The architectural design studio as a learning environment: a qualitative exploration of architecture design student learning experiences in design studios from firstthrough fourth-year**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Iowa: Iowa State University.
- Lynch, K. (1964) **The Image of the City**.
https://www.miguelangelmartinez.net/IMG/pdf/1960_Kevin_Lynch_The_Image_of_The_City_book.
- Masdeu, M., Fuses, J. (2017) **Reconceptualizing the design studio in architectural education: distance learning and blended learning as transformation factors**, Archnet-IJAR International Journal
- Moskowitz, P.E. (2017) **How to Kill a City: Gentrification, Inequality, and the Fight for the Neighborhood**, Bold Type Books, ISBN-101568585233
- Moss, P. (2021) **Asynchronous discussions- How and Why**,
<https://www.timeshighereducation.com/campus/asynchronous-discussions-how-and-why>
- Mumford, L. 1961 (2013) **Tarih Boyunca Kent-Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

- Neven, M. (2020) ***Covid-19 and the future of architectural education***, The second Podcast, <https://www.archdaily.com/940505/covid-19-and-the-future-of-architectural-education>, ISSN 0719-8884.
- Nicol, D., Pilling, S. (2000) ***Architectural education and the profession: preparing for the future***, Changing Architectural Education: Towards a New Professionalism, Spon Press, NY-London, 1-21.
- Niculae, R. (2011) ***The virtual architectural studio - an experiement of online cooperation***. Review of Applied Socio-Economic Research, Vol. 1 No. 1, pp. 38-46, doi: 10.1111/bjet.12535.
- Ockert , D. (2020). ***What Coronavirus Can Teach Architecture Schools About Virtual Learning***, <https://www.archdaily.com/938784/what-coronavirus-can-teach-architecture-schools-about-virtual-learning>
- Önal, G.K., Turgut, H. (2017) ***Cultural schema and design activityin an architectural design studio***, Frontiers of Architectural Research, Vol. 6 No. 2, pp. 183-203, doi: 10.1016/j.foar.2017.02.006.
- Pallasmaa, J. (2011) *Tenin Gözleri*, Yem Yayıncılık, İstanbul.
- Pasin, B. (2017) ***Rethinking the design studio-centered architectural education: a case study at schools of architecture in Turkey***, The Design Journal.Vol.20 No. 1, pp. 1270-1284, Doi: 10.1080/14606925.2017.1352656.
- Poe, E.A. (1842) ***The masque of the red death***. <https://storyoftheweek.loa.org/2020/10/Masque-of-the-Red-Death.html>
- Rossi, A. (1984) ***The Architectural of the City***, The MIT Press, London.
- Russell, B. (1995) ***Paradigms lost: paradigms regained***, in Pearce, M.-Toy, M. (Eds), Educating Architects, Academy Editions, London, pp. 34-37.
- Salama, A.M. (1995) ***New Trends in Architectural Education: Designing the Design Studio***, Tailored Text& Unlimited Potential Publishing, Raleigh, North Carolina.
- Sankey, M. (2021) ***Active, collaborate, authentic: the evolution of teaching post-Covid***.<https://www.timeshighereducation.com/campus/active-collaborative-authentic-evolution-teaching-postcovid>
- Schnabel, M.A., Ham, J.J. (2012) ***Virtual design studio within a social network***, Journal of Information Technology in Construction, Vol. 17 No. 1, pp. 397-413.
- Schulz, C. N. (2001) ***Yer Kavramı Bağlamında Eski Çevrelerde Yapılaşma***, Mimarlık, sayı:297, 42-43.

Schön, D. A., (1985). *The Design Studio*, London: RIBA Publications Limited.

Schön, D.A. (1987) *Educating the Reflective Practitioner: Toward a New Design for Teaching and Learning in the Professions*, Jossey-Bass Publishers, San Fransisco

Schulz, C. N. (2000) *Architecture: Presence, Language, Place.*, İtalya/Milano: Skira Editore.

Scolari, M. (2012) *Oblique Drawing: A History of Anti-Perspective*, MIT Press: Cambridge, MA, USA

Ulubay S., Önal F. (2020) *Yeniden İşlevlendirme Yarışmalarının Berlin Kenti Örneği Üzerinden İrdelenmesi*, Modular 2020;3(1) s.39-57.

Webster, H., (2008). *Architectural Education after Schön: Cracks, Blurs, Boundaries and Beyond*, Journal for Education in the Built Environment, 3(2), s.63-74.

WHO-World Health Organization (2020) *Coronavirus disease 2019 (COVID-19), situation report–51*, https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200311-sitrep-51-covid-19.pdf?sfvrsn=51ba62e57_10 (accessed 30 August 2020).

Whyte, W.H., 1980 (2001) *The social life of small urban spaces*, Project for Public Spaces, 2001 ISBN-10: 097063241X ISBN-13 : 978-0970632418

Wingler, H.M. (1975) *Das Bauhaus: 1919-1933 Weimar, Dessau, Berlin und die Nachfolge in Chicago seit 1937*, Rasch / DuMont , Köln.

Wingler, H.M. (1977) *Kunstschulreform 1900-1933*, Published by The MIT Press Oct 31, 1978

YOK (2020), *Information note on coronavirus (Covid-19)*, <https://covid19.yok.gov.tr/Documents/alinan-kararlar/02-coronavirus-bilgilendirme-notu-1.pdf>

EXTENDED ABSTRACT:

The transformations caused by the COVID-19 pandemic in the national and international design education, the problems that occurred in the online education process, the educational methods developed to solve these problems, and the gains obtained through these are remarkable. This study covers the experiences of three online education semesters, namely the 2019-2020 Spring semester and 2020-2021 Fall-Spring semesters, that have been gained with students who have attended their first architectural design course. During the pandemic, phenomenological site trips into the natural environments couldn't have been organized, physical models that function as design tools couldn't have been built together in design studios, and the digital drawings couldn't have been printed out. Adapting to these conditions, which has been challenging for educators and especially for students who will start architectural design, required the introduction of new educational methods. The online education process allowed the integration of social architectural program proposals, artworks containing universal topics, and the personal experience of phenomena specific to the far-near urban environments into the design process. It, therefore, has contributed to the discussion of the actual

social issues and society, individual, space relations and helped that the verbal communication has been strengthened and deepened. Leaving the individual design site and architectural program proposals to the students' choice allowed the relations between the site, program, user, form, material choice, and the qualities of architecture that go beyond physical space to be mentioned. Along with discussing artworks and today's social problems, also working in urban environments that required the examination of the social facts they contain, caused unlike the face-to-face education, strengthened and deepened verbal communication and helped students to share feelings, thoughts, and experiences, and encouraged them to ask questions. The question catalogs, in which questions inspiring the individual designs are categorized, shed light on the semantical, physical, social and temporal dimensions of the phenomenon of scale. The first part of this study, written to shed light on the methods and the gains specific to the online education process, has discussed how national, international architecture education has been transferred into the online environment under pandemic conditions. The conceptual framework of design education structured for the students who begin their first architectural design course, the applied methods, and the examples of pre and main projects have been discussed both for face-to-face (chapters 2., 5.) and online education (chapters 3., 4., 6.). Analyzing the methods specific to the face-to-face and online education processes concerning the pre and main project outputs has shed light on the different achievements that both environments provide to architectural design education. In the conclusion part, educational methods created during 3 online semesters, their results and gains have been summarized, and the qualities of online experiences that could enrich face-to-face design education have been listed. During the online educational process, it has been emphasized that the regional life stories could only be discovered if physical and social data of urban regions are taken simultaneously into consideration. Thus, in the online education process, it has become apparent that the new designs include new life stories and that the act of design requiring a social consciousness, a social sensitivity, and a willingness to serve, is the creation of new life stories. It is important that the students in their first architectural design acts find opportunities to direct their attention to the relationships between physical and social phenomena. Thus, the online process allowed students to evaluate applied or unapplied designs according to the successful or unsuccessful site and program relations rather than mere forms and functions. It has been discussed that a new physical arrangement and new use to be proposed may affect the region and its users positively or negatively; include or exclude the users. Online education thus has provided the opportunity to address current issues, such as urban transformation, gentrification, and sustainability, and to refer to resources related to these issues and to the importance of creating links between the design process and the theory. Since it has provided different gains from the ones obtained in face-to-face education, the transfer of the aims, methods, and tools designed for the online education that continued for 3 education periods under pandemic conditions into the content of architectural design education gains importance.]